

Haarlemmermeer naar een circulaire samenleving

Duurzaam 2015-2018

Van een gemeentelijke naar een gemeenschappelijke visie!

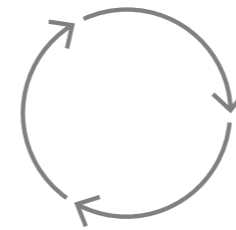

Haarlemmermeer naar
een circulaire samenleving
Duurzaam 2015-2018

**Van een gemeentelijke naar
een gemeenschappelijke visie!**

Inhoudsopgave

DEEL 1 Vergezicht

1. Aanleiding
2. Visie

DEEL 2 Richting

3. Samenhang
4. Inhoudelijke thema's

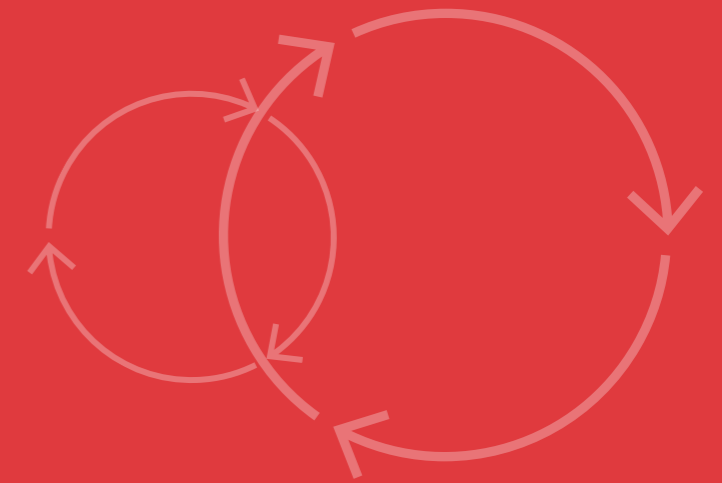
DEEL 3 Uitvoering

5. Samenwerking
6. Programma
7. Monitoring en communicatie
8. Financieel kader

BIJLAGEN

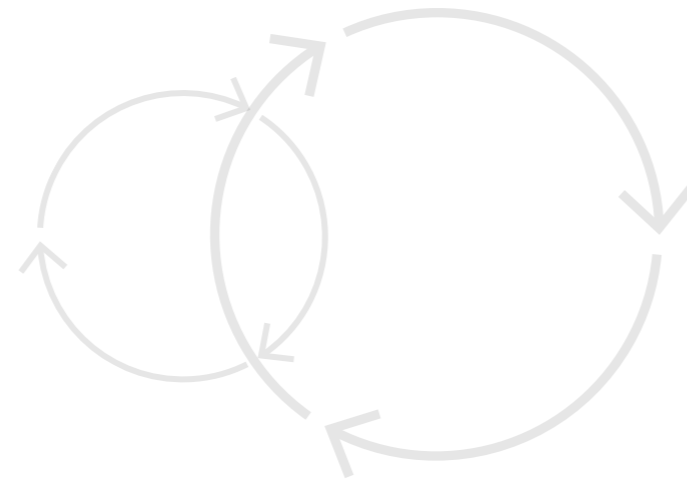
- 1 Samenvatting monitor
- 2 Samenvatting Programma van Eisen NMCX 2015
- 3 Agenda Metropoolregio Amsterdam (MRA)
- 4 Dienstverleningsovereenkomst (DVO) Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied 2015 deel Duurzaamheid

DEEL 1
Vergezicht

Hoofdstuk 1

Aanleiding

In het collegeprogramma HLMR: Krachtig Samen Werken zijn vier thema's benoemd waarmee wij in de collegeperiode 2014-2018 invulling willen geven aan onze ambities: sociaal domein, economie, zorg en verduurzaming. Duurzaamheid en participatie zijn de verbindende pijlers in het collegeprogramma. Het programma duurzaamheid is dan ook een verbindend programma, en heeft betrekking op alle portefeuilles.

Werken aan een duurzame samenleving is namelijk meer dan duurzame energieopwekking, mobiliteit, afvalscheiding en hergebruik. Duurzaamheid gaat ook over de inrichting van de openbare buitenruimte, wonen, (agrarisch) ondernemerschap en beheer en onderhoud. Over innovaties in het aanbestedingsbeleid, behoud van cultuurhistorische en ecologische waarden, economisch rendement en financiële duurzaamheid. Maar ook over ruimte voor initiatieven, samenhang in beleid, nieuwe vormen van participatie en over lokale, regionale en (inter) nationale samenwerking. Kortom: duurzaamheid gaat over de manier waarop we in de toekomst willen wonen, werken, leren en leven. Een duurzame toekomst vraagt om een wezenlijk andere manier van handelen door inwoners, bedrijven, instellingen, bezoekers en de gemeente zelf. Met als uiteindelijk doel een samenleving waarin afval niet meer bestaat. Met dit programma geeft het college invulling aan duurzaamheid door te koersen op een circulaire samenleving:

Een samenleving waarbij alle facetten van het gebruik van water, energie en grondstoffen aangepakt worden vanuit nieuwe maatschappelijke en innovatieve (economische) invalshoeken. Hiermee ontstaat een nieuwe economie.

Deze dynamische tijd vraagt om een open overheid die kennis, ondernemen en mensen verbindt. Samenwerking met het bedrijfsleven en kennisinstellingen en toepassen van innovaties in de praktijk staan centraal in ons duurzaamheidsbeleid. Veel mensen willen meewerken aan en meedenken over verduurzaming van hun leefomgeving. Een eigentijdse overheid onderkent en waardeert dit en speelt actief op deze behoefte in.

De circulaire samenleving is een inhoudelijke doorontwikkeling van de reeds ingeslagen koers met het programma Ruimte voor Duurzaamheid 2011-2014 (kenmerk 2010.0055103). Haarlemmermeer heeft in samenwerking met inwoners, bedrijven en instellingen veel bereikt in de afgelopen periode. Een samenvatting van ruim honderd initiatieven is opgenomen in het boek "De toekomst is gisteren begonnen" (3 maart 2014).

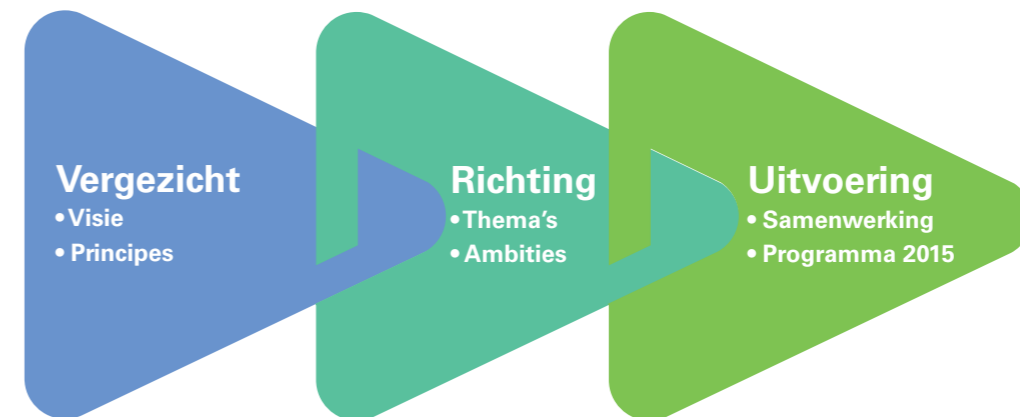
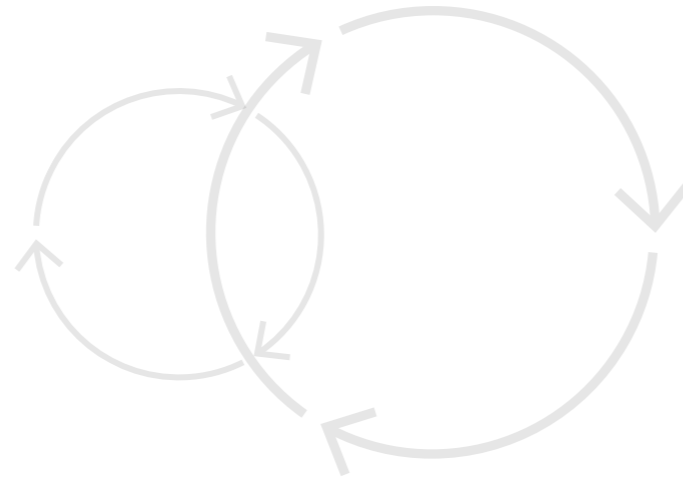
Inwoners van Haarlemmermeer hebben in de afgelopen vier jaar gezamenlijk ruim twee miljoen euro bespaard op hun energierekening en er wordt tweemaal zoveel energie hernieuwbaar opgewekt. De doelstellingen van het vorige programma zijn behaald, met uitzondering van de doelstelling voor duurzame energieopwekking. Dit laatste is onder andere het gevolg van het beleid van de provincie Noord Holland om geen windturbines op land toe te staan¹. De specifieke resultaten zijn te vinden in de *monitor Ruimte voor Duurzaamheid*, waarvan de samenvatting is bijgesloten in bijlage 1.

We staan nog voor veel (nieuwe) uitdagingen. Energiebesparing en -opwekking zijn wederom aandachtspunten. Daarnaast gaan we op een fundamenteel andere manier denken en werken. Bijvoorbeeld door de totale kosten en opbrengsten van een dienst of product gedurende de levensduur als uitgangspunt te nemen. Met dit gedachtegoed koersen we op een nieuwe economie, waarbij anders wordt aanbesteed en andere verdienmodellen worden gehanteerd met meer voordeel voor de inwoners en bezoekers van Haarlemmermeer.

¹ In de commissie Ruimte en Milieu van de Provincie Noord Holland op 12 februari 2015 concludeerden de statenleden dat zij (VVD, PvdA, GL, CDA, Pvd, D66 en SP) voldoende potentie zien in de locatie Haarlemmermeer Zuid en dat er gekeken moet worden of deze locatie toch kansrijk is.

Hoofdstuk 2

Visie

Haarlemmermeer is met haar 27 grote en kleine kernen een bijzondere gemeente in het hart van de Randstad. Met Schiphol leveren we een grote bijdrage aan de Nederlandse economie. Tegelijkertijd biedt Haarlemmermeer, dankzij haar landschappelijke kwaliteit en agrarisch gebied, ruimte en relatieve rust. De synergie tussen Schiphol en de Metropoolregio Amsterdam, de ruimte voor wonen, werken en recreëren, de cultuurhistorie en de diversiteit maken van Haarlemmermeer een gemeente die verbindt. Een gemeente waar ruimte is om te pionieren. Deze ruimte delen we graag, want de weg naar een circulaire samenleving bewandelen we niet alleen. De woon-, werk-, leer- en leefomgeving in Haarlemmermeer heeft een hoge kwaliteit. Hier zijn we trots op en die willen we versterken en uitbouwen. Hiermee is onze visie:

Het versterken en uitbouwen van een hoogwaardige woon-, werk-, leer- en leefomgeving door in te zetten op circulaire innovaties en kennisontwikkeling.

Deze visie past juist in een dynamische gemeente als Haarlemmermeer, met voldoende ruimte voor innovaties en ondernemerschap. Een gemeente groot genoeg om echt verschil te maken, maar klein genoeg om behapbaar te blijven. Een gemeente die durft te dromen, maar tegelijkertijd met de voeten in de klei staat. De unieke kenmerken van Haarlemmermeer, de locatie en het enthousiasme van de pioniers die al volop duurzaam bezig zijn, maken het niet meer dan logisch dat we in Haarlemmermeer voorop willen lopen. Wij zetten in op het samen realiseren van een samenleving die klaar is voor de toekomst. Dit zal niet altijd even makkelijk gaan. Onze samenleving is dynamisch en permanent aan verandering onderhevig, zowel ecologisch, als sociaal en economisch.

We zullen daarom flexibel moeten zijn in de uitvoering.

De economie is nu nog in hoge mate gebaseerd op een lineaire productie- en consumptiewijze. We kopen, gebruiken en gooien weer weg. Deze manier van handelen is schadelijk voor onze planeet, vooral bij een groeiende wereldbevolking die een aandeel wil hebben in welvaart en welzijn. Gevolgen zijn uitputting van grondstoffen, grootschalige milieuvuiling, vershraling van biodiversiteit en klimaatverandering. Hierdoor worden de fundamenten van onze welvaart en ons welzijn bedreigd. We willen het bewustzijn hiervan vergroten. En het potentieel van onze omgeving benutten voor (economische) groei met behoud van natuurlijke hulpbronnen voor de toekomstige generaties. Een gezonde samenleving is een samenleving die deze bronnen niet uitput maar opnieuw gebruikt. Daarom moeten we circulair gaan denken, waarbij we bestaande (ontwerp)principes moeten durven loslaten. Voor deze transitie² hanteren we in Haarlemmermeer de volgende principes:

- *Er is geen andere vooruitgang dan duurzame vooruitgang:* wij willen voorkomen dat wat wij nu doen, nadelige gevolgen heeft voor de toekomstige maatschappij, de welvaart of de natuur. We willen economische groei met sociale vooruitgang en ecologisch evenwicht.
- *Welvaart en welzijn centraal:* eigenaarschap, geborgenheid, ondernemerschap en ontmoeting zijn kenmerken van sociale duurzaamheid. Deze komen onder andere voort uit onze doelstellingen en aanpak. Die doelstellingen zijn uiteindelijk gericht op de welvaart en het welzijn van mensen nu en in de toekomst.

- *Omarm je partners en de multidisciplinaire kennisnetwerken:* samen zijn we meer, weten we meer en kunnen we meer. De mensen binnen en buiten Haarlemmermeer kunnen elkaar vinden en ontmoeten, kennis wordt gedeeld en initiatieven versterken elkaar.
- *Deel kennis en innovatie:* kennisontwikkeling en innovaties maken ons weerbaar tegen veranderingen in het klimaat of de economie. Diversiteit van systemen en processen zorgt ervoor dat de gemeente flexibel en dynamisch blijft, waardoor de kwaliteit van leven in de polder kan blijven evolueren.
- *Respecteer verschillende waarden en co-creër:* waardecreatie en innovaties door de hele keten heen worden cruciaal. Dit is een essentiële voorwaarde voor een weerbaar industrieel systeem. Een systeem dat de concurrentiekracht versterkt en zorgt voor werkgelegenheid door nieuwe (vormen van) bedrijvigheid te faciliteren.

Samengevat richt een circulaire samenleving zich op nieuwe verdienmodellen en op toevoeging van waarde binnen kringlopen. Nieuwe, innovatieve ketens en samenwerkingsverbanden, zoals productservicesystemen (van bezit naar gebruik), bieden werkgelegenheid en nieuwe kansen voor ondernemers in Haarlemmermeer. Zij zijn de motor van verandering en vooruitgang voor de korte en lange termijn, waarbij het goed doen voor de aarde en de mensen én versterking van de economie centraal staan.

Naast deze economische aspecten gaat een circulaire samenleving ook over sociale innovatie. Vernieuwing zit in de eerste plaats in de mensen. Het zijn de mensen die het doen. Wij willen samenwerking tussen inwoners, ondernemers en organisaties bevorderen en bemiddelen waar nodig op lokaal niveau. Zo ontstaan samenwerkingsverbanden in kernen, wijken, buurten, op bedrijventerreinen en binnen branches. Inwoners, recreanten, werknemers en ondernemers voelen zich medeverantwoordelijk voor hun leefomgeving. Wij spreken intermediairs aan om hierin hun rol te vervullen. Met hen gaan wij samenwerkingsverbanden aan waarbij wij een gemeenschappelijke agenda nastreven.

Onze focus voor de uitvoering is erop gericht om de kringlopen van water, energie en grondstoffen in Haarlemmermeer sluitend te maken. Het verspreiden en uitbouwen van kennis en innovatie - samen met onze burgers, bedrijven en (kennis)instellingen - is cruciaal om strategieën en acties te ontwikkelen. Dit is een dynamisch proces, een zoektocht in een veranderende samenleving. De gemeente kiest hierbij steeds opnieuw haar passende rol. Met dit programma willen wij lokaal de circulaire economie stimuleren, waarbij inwoners en bedrijven profiteren van onder andere een lagere energierekening, minder wateroverlast, verbeterde luchtkwaliteit, nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid en productievere leer- en werkomgevingen.

²Een transitie is een structurele verandering die het resultaat is van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld economie, cultuur, technologie, instituties en natuur en milieu.

Leeswijzer

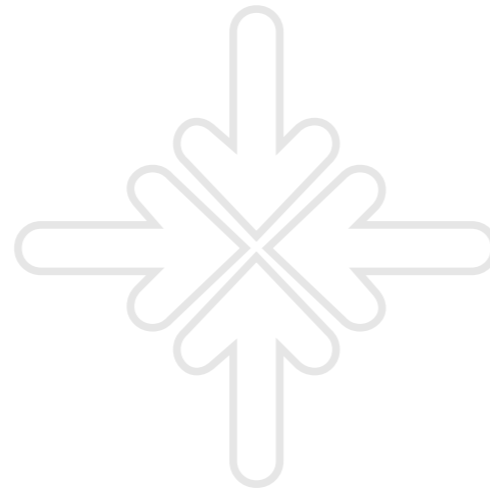
Het programma Haarlemmermeer Duurzaam bestaat uit drie delen. In het eerste deel zijn wij ingegaan op onze visie en principes. Die geven aan waar we naartoe willen: het vergezicht. Deel twee is een uitwerking in inhoudelijke thema's, inclusief ambities, en geeft de oplossingsrichtingen weer. In dit deel wordt ook een vertaling gemaakt naar het effect op de Haarlemmermeerse samenleving. In deel drie is het uitvoeringsprogramma 2015 opgenomen.

DEEL 2 Richting

Hoofdstuk 3

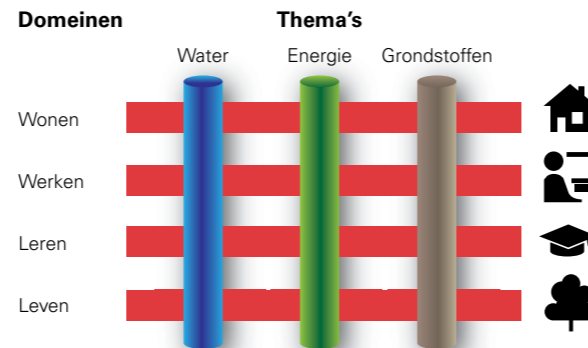
Samenhang

In de vorige collegeperiode is gebleken dat duurzaamheid loont, zowel economisch als ecologisch en sociaal. Een succesvolle synthese tussen energiezuinig en comfortabel, tussen duurzaam en luxueus is in de praktijk zeker geen utopie gebleken. Veel kennis en daadkracht is van buiten de gemeentelijke organisatie gekomen. Samen met inwoners, scholen, bedrijven en instellingen hebben wij het verschil kunnen maken. De gemeente Haarlemmermeer heeft samen met haar partners de ruimte, de gunstige locatie en de mogelijkheden geboden voor duurzame initiatieven, samenwerking en het delen van kennis. Hierin zijn wij een voorbeeld en inspiratiebron geworden. Dit blijkt onder meer uit de Duurzaam Bouwen Award 2014 die de gemeente Haarlemmermeer heeft gewonnen voor duurzame samenwerking op lokaal niveau. Met het programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018 zetten wij deze lijn voort. Samen met onze lokale, regionale en (inter)nationale partners willen wij de weg naar een circulaire samenleving ontdekken.

Wij brengen focus aan op inspanningen voor en met inwoners, bedrijven, scholen en instellingen. Om dit verder vorm te geven hebben wij gekozen om de circulaire samenleving op te delen in vier domeinen: wonen, werken, leren en leven. Voor elk van deze domeinen werken wij aan de circulariteit van drie inhoudelijke thema's: water, energie en grondstoffen. In het figuur rechtsboven is dit schematisch weergegeven.

Voor elk inhoudelijk thema zijn ambities voor de lange termijn geformuleerd, die effect hebben op de vier verschillende domeinen. Op de snijpunten van de thema's en domeinen liggen de actiepunten. Overkoepelend is een vierde thema benoemd: kennis en innovatie. Kennis en innovatie vormen de motor

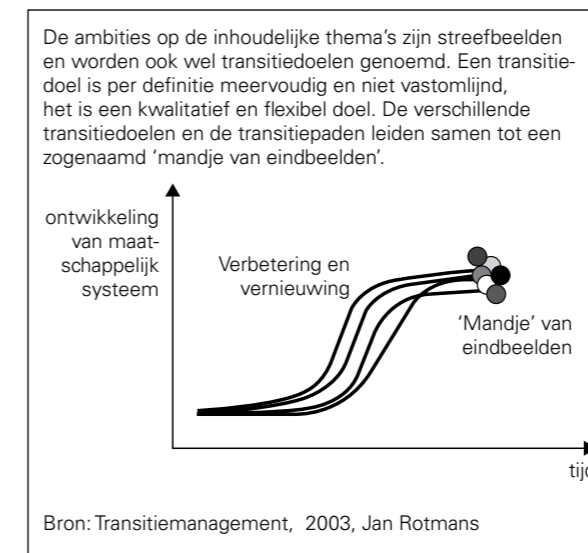

van de uitvoering en dragen bij aan de ambities van alle inhoudelijke thema's en voor alle domeinen.

Duurzaamheid draagt via de vier thema's bij aan bredere maatschappelijke doelstellingen. Om onze ambities waar te maken en te komen tot een circulaire samenleving is een transitie noodzakelijk. Een transitie is een structurele verandering als resultaat van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen. Een transitie is daarmee meer dan de som der delen. De stapsgewijze aanpak om onze ambities te realiseren noemen wij transitiepaden. Waarop moeten we focussen? Wat doen we nu, wat kan later? Dit betekent dat je rekening moet houden met het verleden, het heden en de toekomst. Welke stappen dienen we te zetten in de tijd en op verschillende schaalniveaus om dichterbij ons doel te komen? Niet elke actie op de snijpunten heeft een direct merkbaar effect. Sommige zijn voorwaarde schepend om verbeteringen in de toekomst mogelijk te maken. Zo kan een actie op het snijpunt van 'water' en 'werken' gaan over een proeftuin voor het telen op zilt water. De resultaten hiervan laten zien wat dit kan bijdragen aan het transitiepad voor water.

De ambities op de inhoudelijke thema's zijn streefbeeld en worden ook wel transitiedoelen genoemd. Een transitiedoel is per definitie meervoudig en niet vastomlijnd, het is een kwalitatief en flexibel doel. De verschillende transitiedoelen en de transitiepaden leiden samen tot een zogenaamd 'mandje van eindbeelden'.

De afbeelding hieronder illustreert de verschillende transitiepaden die samen een grote verandering teweegbrengen.

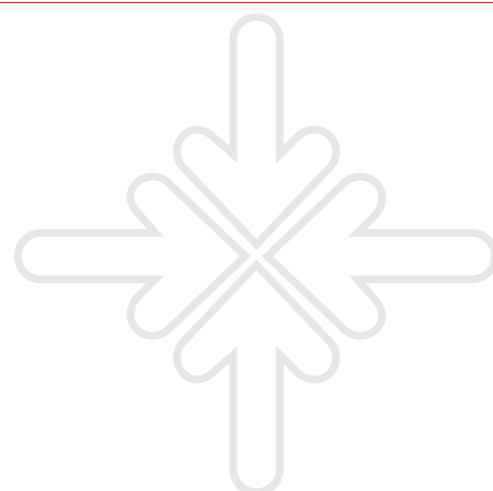
Een transitie gaat verder dan losse projecten organiseren, het gaat om het wijzigen van de keten. Dat wil zeggen dat het systeem moet veranderen: vanaf het winnen van grondstoffen, via de productie, distributie en het gebruik tot en met de afvalverwerking. Hiervoor zijn kennisontwikkeling en innovaties essentieel. Kennis over het economische model van een circulaire samenleving is (nog) niet in

grote mate aanwezig in de Nederlandse maatschappij. Deze kennis is schaars en gespecialiseerd en hebben we vaak niet zelf in huis. Wij werken samen met partners op zowel lokaal als regionaal en (inter)nationaal niveau om kennis te delen en te ontwikkelen. Deze allianties zijn ook aanjagers van pilots, projecten en transitie-experimenten. Door samen te werken en een gezamenlijke boodschap uit te dragen, ontstaat vertrouwen in de zoektocht naar vernieuwing.

Een transitie naar een circulaire samenleving is een veranderingsproces; een traject dat tijd vergt. Wij willen daarom ook onze kennis en ervaringen delen

Duurzaam Bouwen Award 2014

De gemeente Haarlemmermeer heeft samen met haar duurzame partners in 2014 de nationale prijs 'Duurzaam Bouwen Award samenwerking op Lokaal Niveau' voor de duurzame ontwikkeling van Park 20/20 gekregen uit handen van de secretaris-generaal van het Ministerie van Infrastructuur & Milieu. Doel van de Nederlandse Duurzaam Bouwen Awards is de verkiezing van de beste samenwerking op het gebied van duurzaam bouwen in Nederland. De jury verwoorde de winst als volgt: "Het was een nek-aan-nek race in deze categorie, waaruit de gemeente Haarlemmermeer en duurzame partners is gekozen tot winnaar. Doorslaggevende factoren hiervoor zijn de aantoonbare resultaten die zijn geboekt op het gebied van duurzaam bouwen en de financiële zelfstandigheid op dit gebied. Het initiatief de Nederlandse Duurzaam Bouwen Awards belooft koplopers in de bouw, die laten zien dat goede samenwerking de sleutel is tot succesvolle projecten."

met de jongste generatie van Haarlemmermeer. Het gaat daarbij om bijvoorbeeld onderwijs over natuur en biodiversiteit, de impact van menselijk handelen op het ecosysteem en de mogelijkheden om die impact te beïnvloeden. Zodat de toekomstige generatie de mondiale uitdagingen kan aangaan met een nieuwe variatie aan mogelijkheden in denken en doen. De arbeidsmarkt en het onderwijs zijn gebaat bij blijvende kennisontwikkeling. Niet alleen voor de leeromgeving, maar ook voor de woon-, werk- en leefomgeving. Wij staan open voor initiatieven en *best practices* uit deze domeinen. We gaan al-doende-leren en al-lerende-doen. Dit sluit goed aan op de inzet van de Metropoolregio Amsterdam voor de ontwikkeling van innovatie en kwalitatief hoog onderwijs.

De inwoners van Haarlemmermeer denken niet in gemeentegrenzen. Daar houdt onze opgave ook niet op. Zo wordt ons restafval verwerkt in Amsterdam, wordt ons rioolwater op termijn waarschijnlijk gezuiverd buiten de Ringvaart en hebben vraagstukken als luchtkwaliteit, leegstand en geluidsbelasting van Schiphol een regionaal karakter. Als het gaat om innovatie deelt de gemeente Haarlemmermeer internationaal kennis via 'Better Airport Regions' en de samenwerking met de Arizona State University (ASU) en de Ellen MacArthur Foundation. Kortom, onze grenzen verschillen per thema, per onderwerp en per project.

Ook in het collegeakkoord erkennen wij het belang en de invloed van lokale, regionale en (inter)nationale samenwerking en vertegenwoordiging. Hiermee willen wij het circulair denken in de regio verspreiden, versterken en versnellen.

Hoofdstuk 4

Inhoudelijke thema's

Om onze ambitie te realiseren zijn acties en projecten geordend in inhoudelijke programmalijnen. We onderscheiden als inhoudelijke thema's de kringlopen van water, energie en grondstoffen en als overkoepelend thema kennis & innovatie. Dat wil zeggen dat het onze ambitie is om kringlopen van water, energie en grondstoffen sluitend te maken, onder andere door middel van kennisontwikkeling en innovatie. In dit hoofdstuk worden per thema de ambities en hoofddoelstellingen beschreven. Een vertaling naar meetbare kwalitatieve en kwantitatieve doelen vindt plaats bij de doorontwikkeling van de gemeentelijke monitor. Dit maakt deel uit van het uitvoeringsprogramma voor 2015.

Water

De Haarlemmermeerpolder is een diep gelegen polder met een gemiddelde maaiveldhoogte van vijf meter onder zeeniveau. Sinds de drooglegging in 1852 is een watersysteem ontwikkeld waardoor we droge voeten hielden en de beschikking hadden over schoon en zoet water. Door de kwel van brak water, toenemende bebouwing en klimaatverandering is op lange termijn het huidige systeem in een diepe droogmakerij als de Haarlemmermeerpolder niet houdbaar.

Een belangrijke opgave is het vinden van oplossingen voor:

- het steeds schaarser worden van zoet water door langere droge perioden als gevolg van klimaatverandering;
- het verslechteren van de waterkwaliteit door zout kwelwater;
- de afname van het absorberend vermogen van de bodem door voortgaande verstedelijking, de bouw van grote infrastructurele werken en door extremere regenbuien als gevolg van klimaatverandering;

- een verbeterde verwerking van afvalwater ter bescherming van de volksgezondheid en natuur en milieu.

Door een combinatie van maatregelen kan het huidige watersysteem geleidelijk worden omgevormd tot een duurzamer en klimaatbestendig watersysteem. Met voorliggend programma wordt voorgesorteerd op het samen met het Hoogheemraadschap opgestelde nieuwe Waterplan dat naar verwachting in het eerste kwartaal 2015 bestuurlijk wordt vastgesteld. De ambitie voor water is onder andere vastgelegd in de *Structuurvisie Haarlemmermeer* (kenmerk 2012.0033712):

In Haarlemmermeer wordt een zo duurzaam mogelijk en klimaatbestendig watersysteem ontwikkeld.

Deze ambitie kan gerealiseerd worden door een zo natuurlijk mogelijk watersysteem dat met weinig technische ingrepen en verspilling van water Haarlemmermeer voorziet van voldoende water met voldoende waterkwaliteit. Daarbij wordt wateroverlast zo veel mogelijk voorkomen door water de ruimte te geven. Wij hanteren een integrale benadering. Het oppervlakte-, grond- en afvalwatersysteem zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en worden als één watersysteem benaderd. Door het water vanaf de polderrand richting Hoofdvaart te zoneren van schoon naar vuil, van zoet naar zout, wordt functie-inrichting naar waterkwaliteit mogelijk. Die kan als basis dienen voor hoogwaardige landbouw, natuur, recreatie en woon- en werkmilieus.

We streven naar een polder die zoveel mogelijk zelfvoorzienend is voor water. De directe mogelijkheden liggen in eerste instantie in de bestaande stedelijke en de te transformeren

gebieden binnen Haarlemmermeer. In het agrarisch gebied, ongeveer twee derde van de polder, is de ombouw van het huidige watersysteem een moeilijkere opgave. Toch zal ook hier moeten worden voorgesorteerd op aanpassing aan de klimatologische veranderingen en veranderingen in de zoute kwel. Op experimentele basis wordt onderzocht wat de mogelijkheden binnen de landbouw zijn (voor onder andere flexibel peil, efficiënter waterbeheer en andere teelten). Tegelijk worden innovatie en transformatie van de agrarische sector gestimuleerd, bijvoorbeeld via proeftuinen.

Onze inzet is dat de ombouw van het watersysteem ook een bijdrage levert aan de identiteit, de kwaliteit en de gebruiksmogelijkheden van de hele Haarlemmermeer. Dit verbeterd droogmakerijsysteem

Start onderzoek naar de effecten van planten in de klas.

Luchtkwaliteit in klaslokalen is een groot probleem. Scholen hebben vaak verouderde luchtfilteringsystemen en het aantal leerlingen per klaslokaal is toegenomen. Onderzoek heeft aangetoond dat er een directe relatie is tussen luchtkwaliteit en leerprestaties. Dit project wil laten zien dat een plantenwand in de klas voor scholen een betaalbare en effectieve oplossing is om op een redelijk eenvoudige manier de luchtkwaliteit te verbeteren. Met dit project maken we groen in de klas voor scholen toegankelijker samen met ouders, bedrijven, studenten en schoolbesturen. De basisscholen die meedoen met het project zijn: De Wilgen, Juliana van Stolbergsschool, dr. Plesmanschool, De Optimist, De Zevensprong, 1ste Montessorischool, De Zwanenbloem, CBS Immanuel en Op Dreef.

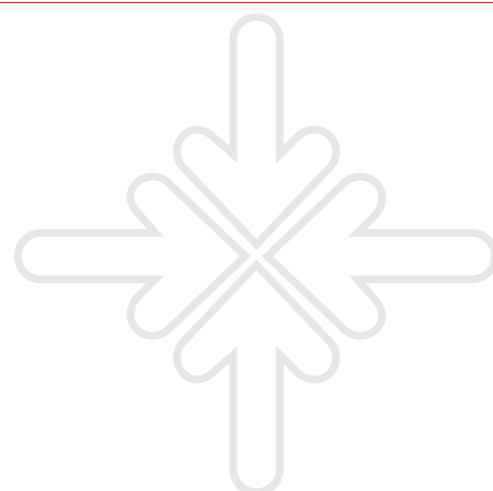
zal worden ingevoerd in transformatiegebied en waar mogelijk in bestaand stedelijk gebied. Daarbij is de ambitie om meer water te creëren en de stad zoveel mogelijk als waterspons te laten fungeren via tijdelijke bergingen. Schoon regenwater dat op daken en straten valt, zal zoveel mogelijk worden losgekoppeld van het rioolsysteem en grondwater wordt gedraineerd waar nodig. Tegelijkertijd zullen kansen worden benut om kringlopen te sluiten. Onder andere door afvalwater om te zetten in energie en grondstoffen en door gezuiverd rioolwater in te zetten als alternatieve schoonwaterbron.

Om deze ambitie te realiseren zijn vele partijen nodig. Naast de gemeente en het Hoogheemraadschap bijvoorbeeld ook de Provincie, het Rijk, LTO, drinkwaterbedrijven, inwoners en kennisinstanties. De uitdaging is dan ook om op zoek te gaan naar bredere coalities om gezamenlijk tot de oplossingsrichtingen te komen, vanuit een gezamenlijke probleemperceptie, en gezamenlijk een goede waterhuishoudingstructuur te realiseren. Ruimtelijke ontwikkelingen in Haarlemmermeer dienen bij te dragen aan de volgende doelstellingen voor water:

Doelstellingen water

Ruimte voor water
Flexibel peilbeheer
Verbeteren waterkwaliteit en ecologie
Anders omgaan met regenwater en afvalwater
Grondwater doelmatig beheren

In het nieuwe Waterplan wordt hier uitgebreid op ingegaan. Doelen van het Waterplan worden verder uitgewerkt in kwalitatieve en kwantitatieve

doelstellingen, die gemeten kunnen worden in de gemeentelijke monitor.

Hernieuwbare energie opwekking	Hoofddoelen korte termijn (2018)	Hoofddoelen middellange termijn (2023)
Energiebesparing	5% reductie t.o.v. 2014 (1200 TJ)	12% reductie t.o.v. 2014 (3000 TJ)
Hernieuwbare energie opwekking	11% (2000 TJ)	16% (2900 TJ)

Energie

Belangrijk voor een circulaire samenleving is de transitie van een energievoorziening op basis van fossiele brandstoffen naar een energievoorziening op basis van hernieuwbare bronnen. Niet alleen worden hierdoor klimaatverandering (CO² reductie) en luchtverontreiniging tegengegaan, die transitie draagt ook bij aan:

- Het betaalbaarder maken van wonen door een lagere energierekening;
- Het samenbrengen van mensen in collectieve duurzaamheidsinitiatieven in de buurt;
- Meer innovatie en ondernemerschap en ontwikkeling van een nieuwe economie met een grotere concurrentiekracht;

- Het minder afhankelijk zijn van import van olie en gas uit andere landen.

De Metropoolregio Amsterdam (MRA) heeft als ambitie om in 2040 energieneutraal te zijn. Niet alle gemeenten binnen de MRA kunnen dit binnen de eigen gemeentegrenzen realiseren. Met andere woorden, om als Metropoolregio energieneutraal te zijn, dienen andere gemeenten energieleverend te worden in de toekomst.

Energiebesparing (TJ) per doelgroep 2018/2023	
Woningen	400/1000 TJ (30% v/h tot.)
Bedrijven/kantoren	437/1056 TJ (35% v/h tot.)
Gemeentelijk vastgoed	35/84 TJ (3% v/h tot.)
Maatschappelijk vastgoed	15/36 TJ (1% v/h tot.)
Openbare verlichting & verkeersregelinstanties	13/24 TJ (1% v/h tot.)
Mobiliteit	300/800 TJ (30% v/h tot.)
TOTAAL	1200/3000 TJ

Onze ambitie op het thema energie is: **Haarlemmermeer wordt energieleverend³.**

Hoewel deze doelstelling erg ambitieus is, wordt dit gezien de prijsontwikkelingen voor hernieuwbare energie en de maximaal haalbare energiepotentie voor de langere termijn mogelijk geacht.

Green Deal

Dertien partijen, waaronder de gemeente Haarlemmermeer, tekenden in 2014 de Green Deal 'CO² voorziening glastuinbouw in Noord-Holland'. Deze Green Deal draagt bij aan het bereiken van de nationale doelstellingen voor energiebesparing en CO² emissiereductie én het versterkt de internationale concurrentiepositie van de glastuinbouw in onze regio. Het voldoet tegelijkertijd aan de EU-oproep aan de lidstaten om haast te maken met klimaatmaatregelen voor de land- en tuinbouwbedrijven. De deal is een plan dat de economie en het klimaat gezamenlijk aanpakt en is uitgewerkt op verschillende niveaus: Europees, nationaal en gemeentelijk. De partijen spreken af dat zij zich tot het uiterste zullen inspannen om ervoor te zorgen dat glastuinbouwbedrijven op termijn over kwalitatief goede CO² tegen een gunstige prijs kunnen beschikken, afkomstig uit industriële rookgassen uit de regio. Dit betekent dat door de emissie van de industrie in Noord-Holland te gebruiken, glastuinbouwondernemers uiteindelijk duurzamer kunnen produceren, de energiekosten flink kunnen reduceren én het maakt de weg vrij voor alternatieve warmtebronnen zoals aardwarmte.

Voor de kortere termijn zijn doelstellingen geformuleerd om het energiegebruik van Haarlemmermeer te verminderen en de opwekking van hernieuwbare energie te vergroten.⁴ De grootste winst is er voor de korte termijn te boeken bij energiebesparing. De doelstellingen van Haarlemmermeer voor opwekking van hernieuwbare energie zijn gelijk aan die in het Energieakkoord. Voor besparing is de doelstelling meer dan twee keer hoger⁵. Hiernaast zijn de doelstellingen voor de korte en de middellange termijn in percentages weergegeven. Zie de schema's op pagina 20.

Belangrijk is om hierbij te vermelden dat de doelstelling voor opwekking van hernieuwbare energie alleen haalbaar is als het windpark Haarlemmermeer-Zuid of een vervangend alternatief wordt gerealiseerd voor 2023. Doelen op het gebied van energie worden verder uitgewerkt in kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen, die gemeten kunnen worden in de gemeentelijke monitor.

Grondstoffen

De herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en het herstellend vermogen van natuurlijke hulpbronnen zijn het uitgangspunt van de circulaire samenleving. Door kringlopen te sluiten kunnen we afval voorkomen. En hoeven we niet steeds weer nieuwe grondstoffen te winnen. Grondstoffen worden schaarser of worden gewonnen tegen steeds hogere maatschappelijke kosten. We willen niet verbruiken wat niet hersteld kan worden. Dat geldt ook voor onze natuur. In ons handelen, richten we op het herstellend vermogen van onze natuurlijke hulpbronnen. We willen de druk op de ecosystemen verminderen en de biodiversiteit versterken. Daarmee vergroten wij onze mogelijkheden tot benutting van natuurlijke hulpbronnen ook op lange termijn en creëren we (nieuwe) lokale werkgelegenheid, een prettige leefomgeving en minder afhankelijkheid.

Onze ambitie op het thema grondstoffen is:

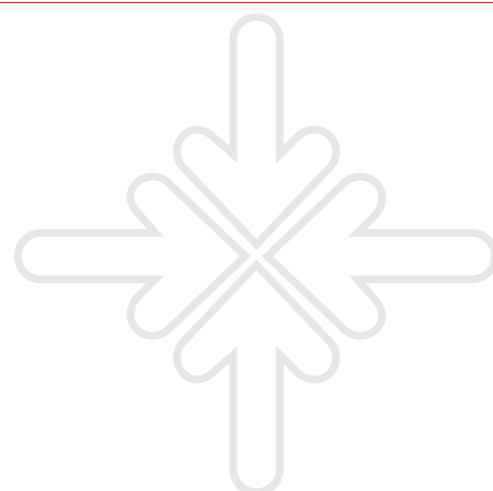
Het zo lang mogelijk in de kringloop houden van grondstoffen.

Wij werken aan deze ambitie via drie subthema's: reductie van afvalstromen, optimale benutting van grondstoffen en versterking van de biodiversiteit en de ecologische waarde.

³ Dit is exclusief luchtvaart en het geldt niet voor alle activiteiten die plaatsvinden 'achter de douane' op Schiphol. Dit wordt gezien als internationale grond en is daarmee geen onderdeel van de gemeente Haarlemmermeer. De energie die gebruikt wordt door de vliegtuigen, het laden en lossen en de activiteiten op de terminal worden daarom niet meegenomen in de totale energievraag, conform het landelijke protocol monitoring.

⁴ Deze zijn gebaseerd op het energetisch potentieel van Haarlemmermeer, bepaald in het rapport "Energiekansen Haarlemmermeer" d.d. 18 januari 2015.

⁵ Deze doelstelling is opgesteld vooruitlopend op de uitkomsten van de klimaatop in Parijs eind 2015.

Afvalstoffen

Met voorliggend programma sorteren wij voor op het nieuwe afvalbeleidsplan dat naar verwachting in de eerste helft van 2015 bestuurlijk wordt vastgesteld. In het collegeakkoord hebben we aangegeven dat het ophalen van huisafval slimmer moet gebeuren. Dit moet leiden tot een lagere prijs voor de inwoners en de transitie naar een circulaire samenleving bevorderen. Kennis over hergebruik van afval moet beter worden benut. Ook moet het voor inwoners aantrekkelijker worden om afval beter te scheiden. In

Lagere energiekosten voor huurders

Meermaker, Ymere en de gemeente Haarlemmermeer zijn in 2014 gestart met een uniek zonnepanelenproject in Nederland, waarbij drieduizend huurwoningen van zonnepanelen worden voorzien. Die leveren per jaar minimaal 40 procent tot bij sommige huishoudens wel 90 of zelfs 100 procent van de elektriciteitsbehoefte, en daarmee even zoveel minder CO² uitstoot.

Voor de huurder betekent dit per direct een lagere energierekening. Dat kan tot tientallen euro's per jaar schelen. Daarmee is naast het milieu vooral de huurder de winnaar. Dit gebeurt zonder ingewikkelde wijzigingen in landelijke wet- en regelgeving op het gebied van wonen.

Wat de gemeente betreft een oplossing voor alle ruim drie miljoen huurwoningen in Nederland. Daar is wat betreft het Haarlemmermeerse college pas echt de winst te halen. Tot mogelijk ruim 5 miljard kWh duurzaam schone energie, CO² reductie en tot 1,5 miljard aan lagere rekeningen voor al die huurders. Meermaker en Tegenstroom hebben met dit initiatief in 2014 de Energie Ambitie Award van de provincie Noord Holland gewonnen.

het afvalbeleid worden kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen geformuleerd die we kunnen monitoren.

Doelstellingen afval

Minder restafval
Meer gerecyclede producten en materialen
Lagere afvalstoffenheffing

Grondstoffen

Voor grondstoffen die zich buiten de scope van het afvalbeleid bevinden, maken we aanvullend beleid. Het gaat onder andere om biomassa, bouwmaterialen en nutriënten (voedingsstoffen). Het doel van het grondstoffenbeleid is het sluitend maken van de kringlopen voor diverse materialen. Hierdoor worden onnodige kosten en schade (sociaal en ecologisch) tijdens winning voorkomen en blijven grondstoffen beschikbaar. Het geven van economische waarde aan grondstoffen is essentieel. Door uit restproducten grondstoffen terug te winnen, wordt op kosten voor afvalverwerking bespaard en kunnen zelfs inkomsten worden gegenereerd. Dit stimuleert economische bedrijvigheid.

Met het grondstoffenbeleid willen we antwoord geven op vragen als:

- Zijn bepaalde grondstoffen wel nodig? Is het verstandig om die te gebruiken?
- Zijn andere grondstoffen niet met minder schade te verkrijgen en/of makkelijker terug te winnen uit een product?
- Kunnen wij bijdragen aan innovaties, zoals de inzet van biomassa voor producten, energie en bouwmaterialen?
- Is het nodig bouwmaterialen en grond aan te voeren terwijl zich in de regio wellicht alternatieven voordoen?

- Via de landbouw vloeien nuttige en in de toekomst schaarse nutriënten weg. Dit kan toekomstige landbouw beperken. Wat kunnen we daarin betekenen?

Haarlemmermeer is pionier op het gebied van biomassa. De groei van miscanthus (olifantsgras) en vlas op Schiphol Trade Park zijn hiervan goede voorbeelden. In het kader van de rol die de gemeente vervult in regionaal verband om de zogeheten Biobased Economy te verstevigen is een kansenkaart opgesteld en zijn meerdere projecten en Green Deals afgerond. De Biobased Economy dient als een paraplu van verschillende projecten in de regio. Dit zijn projecten om met name biomassa optimaal hoogwaardig te benutten. Het gaat zowel om projecten die producten duurzaam produceren als om projecten die reststromen hergebruiken, zoals bij Meerlanden gebeurt.

Gesloten grondbalans

Verminderen grondstof verbruik
Hergebruik objecten binnen gemeentegrenzen
Terugwinnen waardevolle componenten uit afvalstromen
Duurzaam beheer
Grondstoffen toepassen in ketens
Meer groei, toepassing en verwerking biomassa
Per grondstofstroom wordt de meest slimme toepassing gekozen (met meeste waarde)

Ecologie en biodiversiteit

We willen de druk op de ecosystemen verminderen en de biodiversiteit versterken. Daarmee vergroten wij onze mogelijkheden tot benutting van natuurlijke hulpbronnen ook op lange termijn. Bovendien creëren

we hiermee lokale (nieuwe) werkgelegenheid en zelfvoorzienendheid. De hoofddoelstelling voor biodiversiteit is om het biologisch systeem zo sterk mogelijk te maken, zodat het kan inspelen op veranderende omstandigheden. Dat kan bijvoorbeeld door toename van het oppervlak van de verschillende biotopen, met elk hun eigen soorten planten en dieren, en een andere manier van beheren. Wij willen ook voor ecologie en biodiversiteit het bestaande beleid herijken in het licht van het nieuwe programma.

Doelstelling ecologie en biodiversiteit

De verschillende ecosystemen in Haarlemmermeer sterk maken in kwaliteit en kwantiteit

Ook de doelen van het thema grondstoffen worden verder uitgewerkt in kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen die gemeten kunnen worden in de gemeentelijke monitor.

DEEL 3
Uitvoering

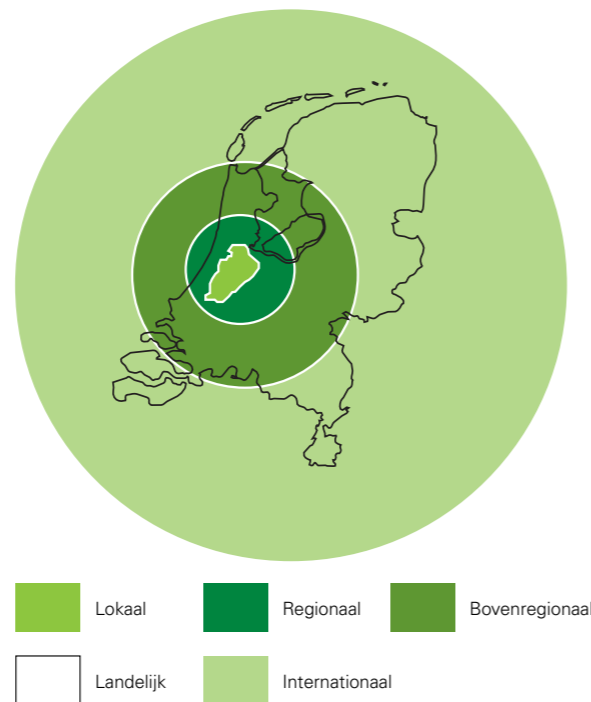

Hoofdstuk 5

Samenwerking

De circulaire samenleving ontstaat niet vanzelf. Veranderingen komen niet op gang zonder initiatief van inwoners, bedrijven en instellingen. Participatie is essentieel. In 'Denk, praat en beslis mee!', het plan van aanpak participatie (kenmerk 2014.0047217), is de visie en ambitie op het gebied van participatie vastgelegd. Dit plan dient ook als basis voor de uitvoering van het voorliggende programma. De gemeente Haarlemmermeer biedt samen met haar partners de ruimte, de gunstige locatie en de mogelijkheden om duurzame initiatieven tot uitvoering te brengen, samen te werken en kennis te delen. De netwerken waarvan wij deel uitmaken, en de netwerken waaraan wij in de toekomst willen deelnemen, bieden mogelijkheden om veel beter te kunnen optreden bij veranderingen en in te spelen op trends en nieuwe ontwikkelingen. Deze netwerken zijn, afhankelijk van het onderwerp, op verschillende schaalniveaus georganiseerd: lokaal, regionaal, bovenregionaal, landelijk en/of internationaal. Door het geografische schaalniveau, waarop we samenwerken, groter te maken dan de gemeentegrens ontstaan er kansen.

Lokaal

Wij willen met onze partners gezamenlijk op zoek gaan naar en samenhang brengen in de diverse initiatieven op het gebied van duurzaamheid. We willen meer inzicht in wat er allemaal in Haarlemmermeer en omgeving gebeurt zodat we kunnen inspringen op de laatste ontwikkelingen en initiatieven die in dit kader zijn en worden gestart. Het gaat dan om het faciliteren van verbindingen, het richting geven aan en bevorderen van initiatieven en om duurzaamheidsmarketing, met als doel de economische aantrekkingskracht en activiteit van de regio te vergroten.

Het lokale platform Versnellingskamer⁶ (voorheen innovatieraad) werkt in samenwerking met Ymere, Rabobank Regio Schiphol, Dura Vermeer, Delta Development Group, Spaarne Ziekenhuis en ASU aan een gemeenschappelijke agenda voor duurzame ontwikkeling in Haarlemmermeer en omgeving en legt verbindingen tussen initiatieven op dit gebied. De Versnellingskamer zorgt voor inzicht in deze initiatieven, stimuleert de synergie en vormt de verbindende factor tussen de verschillende gremia op lokaal niveau waarin de gemeente betrokken is.

Naast de Versnellingskamer is er het Sustainable HAarlemmermeer Real Estate netwerk (SHARE Haarlemmermeer). Dit is een business netwerk met een jaarlijks terugkerend netwerkevenement en een nieuwsbrief SHARENEWZ. Het evenement SHARE wordt al zeven jaar georganiseerd. Founders van SHARE zijn Dura Vermeer, Rabobank Regio Schiphol, Schenk Makelaars, Bouwland, SADC, Schiphol Real Estate, Schiphol Group en de gemeente Haarlemmermeer. In de eerste jaren lag de focus van dit congres op duurzaamheid in relatie tot vastgoed. In de afgelopen collegeperiode is de focus verbreed. Zo stelt de netwerkbijeenkomst SHARE van 2015 zich ten doel een positieve boost te geven aan de transitie naar een circulaire economie in Haarlemmermeer en de Metropoolregio Amsterdam. Dit wordt gedaan door uitdrukking te geven aan de principes van circulaire economie, door projecten te laten zien en te belonen en een bijdrage te leveren aan de positionering van Haarlemmermeer als hot spot van circulaire economie. De doelgroepen van SHARE Haarlemmermeer zijn bestaande en startende ondernemers, studenten, kennisinstellingen, bestuurders, directies, maatschappelijke instellingen, overheid én (inter)nationale bedrijven die zich actief inzetten voor de transitie naar een circulaire economie.

Naast deze lokale samenwerkingsverbanden is de gemeente actief in verschillende 'loketten' voor inwoners en bedrijven. Zo kennen we het 'loket' NMCX, Centrum voor Duurzaamheid. Dit is een in 2008 opgerichte stichting met als doelstelling het vergroten van de duurzaamheid van de gehele Haarlemmermeer. NMCX is een onafhankelijk

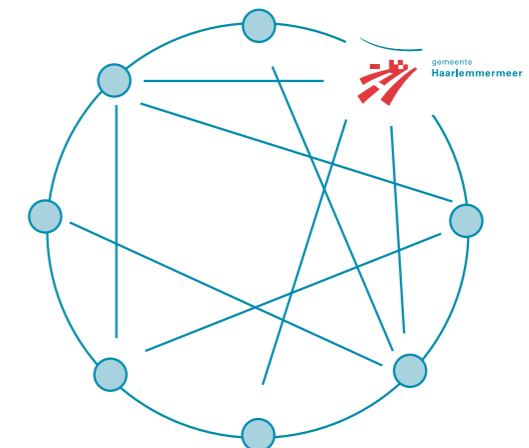
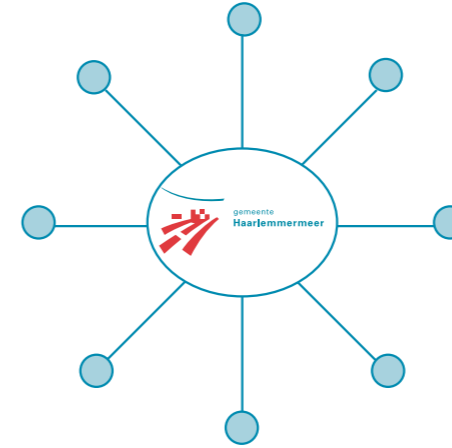
organisatie waar inwoners, onderwijs, bedrijven en instellingen terecht kunnen met vragen over duurzaamheid. Er worden activiteiten geïnitieerd, geregisseerd of georganiseerd voor al deze groepen. Het bestuur van NMCX bestaat uit de gemeente Haarlemmermeer, Rabobank Regio Schiphol, Ymere en Meerlanden. Zie bijlage 2 voor een samenvatting van het programma van eisen voor 2015 van NMCX op basis waarvan wij subsidie verstrekken.

Daarnaast heeft de gemeente in 2013 Meermaker opgericht, een actief participatiefonds gericht op het versnellen en verbreden van duurzaamheid in Haarlemmermeer. Als afgeleide van Meermaker heeft Haarlemmermeer sinds 3 maart 2014 bovendien haar eigen energiebedrijf, Tegenstroom. De gemeente Haarlemmermeer is enig aandeelhouder van beide BV's.

Specifiek voor de agrarische sector is de Ontwikkelfunctie opgericht. LTO, MeerBoeren, Rabobank Regio Schiphol, Stivas, NMCX, DLG en de gemeenten hebben deze functie gezamenlijk opgericht met het doel agrarische ondernemers te helpen bij het uitwerken van nieuwe verdienmodellen. Daarbij staan duurzame ontwikkelingen voorop.

Duurzame (startende) innovatieve ondernemers kunnen terecht bij onze incubator Enginn. De partners en tevens bestuurders van Enginn zijn: Delta Development Group, Dura Vermeer, gemeente Haarlemmermeer, JAN Accountants & Belastingadviseurs, KLM, Rabobank Regio Schiphol, Stichting Urgenda, Smithuysen, Winters & De Vries.

⁶ NB de Versnellingskamer is een geregistreerd merk van Twynstra Gudde. Hiervoor dient nog een nieuwe naam te worden bedacht.

Verder zijn nog verschillende andere organisaties en loketten in Haarlemmermeer actief die inwoners en bedrijven ondersteunen met advies, financiering, fysieke ruimte en onderzoek. In onderstaand figuur een overzicht.

Regionaal

Haarlemmermeer is een bijzondere gemeente in het hart van de Randstad. Mainport Schiphol beslaat een groot gedeelte van ons grondgebied. De internationaal georiënteerde logistieke bedrijvigheid die dat met zich meebrengt is uitgegroeid tot een sector van betekenis in de hele Metropoolregio Amsterdam (MRA).

Veel initiatieven en samenwerkingsverbanden zijn dan ook binnen de Metropoolregio Amsterdam opgezet, waaronder Biobased Connections (versterking van de Biobased Economy), Plabeka voor de leegstand en de Amsterdam Economic Board. Zie bijlage 3 voor de agenda van de MRA.

Ook zijn er samenwerkingsverbanden met gemeenten ten oosten van Haarlemmermeer binnen Amstelland-Meerlanden. Daarnaast werkt het Hoogheemraadschap van Rijnland samen met alle gemeenten van Gouda tot aan IJmuiden, leveren gemeenten als Katwijk en Teylingen ook groenafval aan het Haarlemmermeerse Meerlanden en zijn wij als gemeente opdrachtgever voor de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, samen met gemeenten als Zaandam en Amsterdam. Zie bijlage 4 voor de duurzame projecten in de dienstverleningsovereenkomst met de omgevingsdienst.

Naast samenwerking met overheden in de regio is ook samenwerking met bedrijfssectoren als logistiek en glastuinbouw van belang. Binnen deze bedrijfssectoren wordt veel geïnvesteerd in duurzame innovatie. Het logistieke bedrijventerrein Schiphol Trade Park wordt het internationale voorbeeld voor de circulaire economie. Voor de sector glastuinbouw

werken wij samen met buurgemeenten, provincie Noord-Holland en brancheorganisaties in de sierteeltsector onder de noemer Greenport Aalsmeer.

(Inter)nationaal

Landelijk is gemeente Haarlemmermeer actief in de G32. Binnen dit verband wordt samengewerkt met de G32-steden op het gebied van continue kringlopen en het daarbij creëren van meerwaarde voor de stakeholders. In geval van knelpunten op het gebied van wet- en regelgeving is snelle opschaling mogelijk. Het is aan de overheid om actief de stimulerende en de faciliterende rol te pakken die nodig is om de circulaire economie aan te jagen en te versnellen. Haarlemmermeer trekt bestuurlijk het thema circulaire economie binnen het bestuurlijk platform Duurzaamheid.

In onze internationale samenwerkingsverbanden gaat het voornamelijk om het uitwisselen van kennis en het versterken van deze kennis voor de regio. Bijvoorbeeld samenwerking via de Ellen McArthur Foundation om een regionale hub te worden voor de circulaire economie. Een ander voorbeeld is onze samenwerking met de Arizona State University. Studenten vanuit Amerika en Nederland helpen via het zogenaamde Global Sustainability Solutions Services bedrijven en maatschappelijk organisatie met praktische en effectieve oplossingen bij specifieke duurzaamheidsvraagstukken.

Samenwerkingsverbanden zijn niet alleen belangrijk voor de gemeente om duurzaamheid grootschaliger aan te pakken, maar ook om zich te positioneren in de regio. Zo ontstaan er ook kansen voor mogelijke uitrol van de concepten zoals die in Haarlemmermeer worden toegepast. Een schaalvergroting van deze initiatieven zorgt ervoor dat deze concepten ook

in Haarlemmermeer verder bestendigd worden. Participatie vanuit de circulaire gedachte in bovengenoemde gremia, en specifiek de Amsterdam Economic Board, G32, Greenport Aalsmeer, MRA, PRES, VNG en ASU maar ook publieke en private samenwerkingsverbanden zullen worden geëvalueerd en, indien inhoudelijk zinvol, gecontinueerd en ondersteund.

Samenwerking in veel verschillende verbanden kan ook betekenen dat de gemeente een andere rol krijgt. Daar waar wij tot voor kort voor veel onderdelen als regisseur aan de lat stonden en zelfstandig bepaalden wat er gebeurde, is dat nu vaak anders. We zijn onderdeel van netwerken met vele belanghebbenden die als netwerk beïnvloeden wat er gaat gebeuren. Daarmee is ook onze verantwoordelijkheid binnen een aantal domeinen sterk aan het veranderen. Om hiertoe inzicht te krijgen is een stakeholderanalyse gaande. We willen de gemeente Haarlemmermeer als knooppunt in het netwerk plaatsen. We gaan dus van een gemeentelijk naar een gemeenschappelijk programma. Dit is hierboven visueel weergegeven.

De gemeente Haarlemmermeer biedt samen met haar partners de ruimte, de gunstige locatie en de mogelijkheden om duurzame initiatieven tot uitvoering te brengen, samen te werken en kennis te delen. Samenwerking met partners is niet vrijblijvend. De wederzijdse verantwoordelijkheden zijn en zullen helder worden vastgelegd.

Advies- en educatiecentrum voor duurzaamheid

Participatiefonds duurzame innovatieve projecten

Loket voor duurzame ontwikkelingen in de agrarische sector

Toepassingsgerichte kennisinstelling voor duurzame vraagstukken

Haarlemmermeers energiebedrijf voor hernieuwbare energie

Werkomgeving voor duurzame startende ondernemers

Hoofdstuk 6

Uitvoeringsprogramma

Met dit programma borduren wij voort op het programma Ruimte voor Duurzaamheid 2011-2014. Het programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018 is onderverdeeld in drie inhoudelijke thema's, water, energie en grondstoffen, en een overkoepeld thema, kennis & innovatie. De inhoudelijke thema's kruisen de domeinen wonen, werken, leren en leven. Het programma is flexibel en dynamisch en zal in samenspraak met de omgeving worden vormgegeven. Het uitvoeringsprogramma voor 2016-2018 wordt in het vierde kwartaal van 2015 opgesteld. De gemeente wil aan de transitie naar een circulaire samenleving bijdragen door met koplopers samen te werken en zoveel mogelijk partijen te betrekken. Achterblijvers stimuleren wij door middel van kennisdeling en communicatie. Hiervoor starten we onder andere een project om de burgerbetrokkenheid te stimuleren. Voor elke activiteit in het uitvoeringsprogramma wordt aangegeven welke rol wij als overheid innemen. Soms scheppen wij de condities om initiatieven mogelijk te maken. In andere gevallen bepalen wij de kaders van het speelveld: eisen stellen betekent niet alleen rechtszekerheid bieden, maar ook ruimte om te innoveren. Soms zijn wij initiator van onderzoeken. Wij investeren zelf en laten andere partijen aanhaken of wij springen op een al rijdende trein. Afhankelijk van de rollen van andere partijen, kan de rol van de gemeente verschuiven.

Wel willen we graag het goede voorbeeld geven door maatregelen te nemen die zichtbaar/beleefbaar zijn en rendement opleveren. Dit vraagt soms om andere afspraken en/of aanpakken dan tot nu toe gebruikelijk. Het gaat dan om een doorontwikkeling van beleidskaders en instrumentarium. Wij willen de bewustwording bij alle gemeentelijke medewerkers vergroten en hiermee het circulaire gedachtegoed borgen in ons gemeentelijk handelen: bij onze

inkoop en aanbestedingen, vergunningverlening, grondprijzen, dienstverlening en handhaving. Zo willen wij het circulair gedachtegoed integreren in samenwerkingsovereenkomsten, convenanten en kwaliteitsteams.

Criteria

Het uitvoeringsprogramma is onderverdeeld in vier inhoudelijke thema's. Om het programma flexibel en dynamisch te houden kan een project/activiteit onderdeel worden van het programma indien het voldoet aan bepaalde criteria, namelijk als het:

- Direct of indirect (door kennisontwikkeling/innovatie) een bijdrage levert aan de ambities en de gekwantificeerde en/of gekwalificeerde doelen van de thema's;
- Iets toevoegt wat niet al door de markt of in reguliere taken, producten of projecten van de gemeente wordt opgepakt;
- Zichtbaar en beleefbaar is, om zo positieve neveneffecten (olievlek) te bereiken;
- Een bijdrage levert aan een bepaald domein (wonen, werken, leren, leven);
- Een aanjager of katalysator is. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om structureel financiële ondersteuning te bieden.

In dit hoofdstuk worden de verschillende projecten en activiteiten voor 2015 per thema toegelicht aan de hand van de domeinen en rollen van de gemeente (zie kaders). Belangrijk om hierbij te vermelden is dat voor alle thema's allereerst beleidsdoelen worden geformuleerd. De beleidsdoelen zijn een uitwerking van de doelen en subdoelen voor de thema's:

- Water
- Energie
- Grondstoffen (en separaat biodiversiteit)
- Kennis & Innovatie

Aan de hand van de geformuleerde doelen worden projecten al dan niet gehonoreerd en aan het uitvoeringsprogramma voor 2016 of verder toegevoegd (zie kader).

Legenda

In het uitvoeringsprogramma 2015 wordt door middel van iconen per activiteit aangegeven op welk domein zij effect heeft en wat rol is van de gemeente. De volgende iconen worden gebruikt:

Domeinen		Rol gemeente	
	Wonen		Communiceren, stimuleren en kennis delen
	Werken		Samenwerken en participeren
	Leren		Onderzoeken en kennisontwikkeling
	Leven		Investeren en financieel ondersteunen
			Reguleren en kaderstellen

De projecten/activiteiten die met een * zijn gemarkeerd worden gecontinueerd vanuit het programma Ruimte voor Duurzaamheid 2011-2014.

Thema Water: Een zo duurzaam mogelijk en klimaatbestendig watersysteem				
Onderwerp	Nr.	Activiteit	Domein	Rol
Waterkwaliteit	1.1	Proeftuin zilte teelten Samen met het hoogheemraadschap bijdragen aan het ontwikkelen van kennis over het blijven produceren in een omgeving die zouter wordt. ontwikkelen van kennis over het blijven produceren in een omgeving die zouter wordt.		
	1.2	Natuurvriendelijke oevers Het opstellen van een kanskaart voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers in plaats van 'harde' waterkanten. Inclusief het vastleggen van procesafspraken aan de hand van deze kanskaart.		
Waterkwantiteit	2.1	Stresstest klimaatbestendige stad Stresstests bieden inzicht in hoe klimaatbestendig de bestaande stad is. Er wordt een plan gemaakt die nut en noodzaak van het uitvoeren van de stresstests aantoont. Indien nuttig, wordt de stresstest daadwerkelijk uitgevoerd.		
	2.2	Flexibel peil bestaande stad Om wateroverlast of verdroging te voorkomen zal zorgvuldig en gericht onderzoek per peilvak worden gedaan naar risicofactoren zoals: - de hoogteligging van riooloverstorten; - de hoogteligging van drainages; - gevolgen van te lage waterstanden, zoals bijvoorbeeld verdroging en paalrot.		
	2.3	Grondwatereffectrapportage Het ontwikkelen van een instrument om te kijken wat de invloed op grondwater in de omgeving is als er gebouwd wordt.		
	2.4	Watervisie Inbreng van de gemeente Haarlemmermeer in de gezamenlijke watervisie voor ruimtelijke ontwikkelingen.		

Waterkwantiteit	2.5	Coalitie klimaatbestendige stad Samenwerking tussen drinkwaterbedrijf PWN, Alliander, Rijnland en gemeente Haarlemmermeer om werkzaamheden in de gebouwde omgeving op het gebied van infrastructuur en ontwikkelingen logisch gelijk te schakelen en daar duurzame innovaties aan te koppelen.		
	2.6	Coalitie voorzieningenniveau Samenwerking met de provincie, LTO en het hoogheemraadschap van Rijnland om samen op het moment van droogte voorbereid te zijn zodat er voldoende water beschikbaar blijft om de polder 'door te spoelen'.		
	2.7	Burgerbetrokkenheid klimaatadaptatie Een meerjaren-aanpak opstellen om burgers, bedrijven en maatschappelijke instanties te betrekken bij het aanpassingsproces aan de actuele of verwachte klimaatverandering. Doel is om de mogelijke schade door klimaatverandering te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten.		
	2.8	Groene schoolpleinen Scholen stimuleren om schoolpleinen die openbaar toegankelijk zijn natuurlijk en avontuurlijk in te richten met groen en water. Scholen stimuleren de hemelwaterafvoer af te koppelen of hemelwater vertraagd te laten lozen op het riool. Dit wordt opgepakt binnen de Groene Kapstok.		
Afvalwater	3	Energie uit afvalwater Onderzoek naar de effecten op het onderhoud van het riool, het waterzuiveringsproces en de waterkwaliteit. In kaart brengen potentiële omvang van de terug te winnen thermische energie en de meest effectieve locaties.		

Thema Energie: Haarlemmeer wordt energieleverend				
Onderwerp	Nr.	Activiteit	Domein	Rol
Energiebesparing	4.1	Uitwerking van samenwerkingsagenda energie In 2015 worden workshops georganiseerd met de betrokken partijen per doelgroep om nadere afspraken te maken wie welke rol op zich neemt om subdoelen te behalen. Het gaat hier zowel om interne- als externe partijen met wie de gemeente (al dan niet jaarlijks) afspraken maakt (denk aan het NMCX en de Omgevingsdienst Noordzeekanaal) of via de prestatieafspraken met woningcorporatie Ymere, overeenkomsten met ontwikkelaars etc. om deze partijen te stimuleren tot energiebesparing. Intern gaat het om kansen pakken bij ons vastgoed, inrichting openbare ruimte en de bedrijfsvoering. Bij de uitvoering zullen wij ook breder kijken hoe wij bijvoorbeeld mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen integreren in de uitrol.	 	
	4.2	Stimuleringsfonds energiebesparing Opzetten van een fonds voor het verstrekken van laagrentende leningen voor investeringen in energiebesparing. Bedoeld voor verschillende doelgroepen.	 	
Energieopwekking	5.1	Warmtenet Amsterdam Onderzoek naar mogelijkheden aansluiting bij het warmtenet Amsterdam.		
	5.2	Innovatieve bronnen energieopwekking Onderzoek naar innovatievere mogelijkheden voor energieopwekking als decentrale installaties die biobrandstoffen produceren.		
	5.3*	Lokaal energiebedrijf Tegenstroom Voortzetting van het lokale energiebedrijf Tegenstroom. De droom is om alle stroom en warmte in Haarlemmeer op te wekken.	 	

Duurzame mobiliteit	6.1	Aanhaking Deltaplan Bereikbaarheid Nagaan welke projecten in het uitvoeringsprogramma van het Deltaplan Bereikbaarheid kunnen bijdragen aan de doelstellingen voor duurzame mobiliteit. Opstellen van een (lange termijn) aanpak om met het ruimtelijke ordeningsbeleid te kunnen bijdragen aan duurzame mobiliteit (bij elkaar brengen van functies en knooppuntontwikkeling). Hierbij worden ook concrete uitvoeringsprojecten geformuleerd en gewogen aan de gestelde criteria.		
---------------------	-----	--	--	--

Thema Grondstoffen: Het zo lang mogelijk in de kringloop houden van grondstoffen				
Onderwerp	Nr.	Activiteit	Domein	Rol
Grondstoffen	7.1	Maatlat voor eigen Grond-, Weg- en Waterbouwprojecten (GWW) Invoeren van een haalbare en toepasbare systematiek om de duurzaamheid van de inrichting van de openbare ruimte en het groen meetbaar te maken. Inclusief een systematiek voor het duurzaam inkopen van diensten en producten voor de inrichting van de openbare ruimte.		
	7.2*	Duurzaam inkopen Voor alle producten (of productgroepen) die binnen onze gemeente worden ingekocht moet een haalbare en toepasbare systematiek voor duurzaam/circulair inkopen worden vastgesteld.		
	7.3	Biocomposieten brug Kennisonwikkeling binnen gemeentelijke organisatie ten aanzien van constructieve eigenschappen en levensduur / duurzaam beheer biocomposieten. Dit project is onderdeel van de Green Deal Grassen en Gewassen.		
	7.4	Marktplaats materialen Het in kaart brengen van de beschikbaarheid van materialen. Bijvoorbeeld bij sloop van gebouwen, maar ook voor de meubilairvoorraad voor de openbare ruimte.		

Biomassa	8.1	Beter benutten van GFT De gemeente heeft een stimulerende en faciliterende rol in het beter benutten van GFT. Concreet betekent dit dat de gemeente wil bijdragen aan het zoeken naar toepassingen van GFT en een podium wil bieden om de meest gunstige toepassingen onder de aandacht te brengen.		
	8.2	Pilot bermgras Pilot voor hergebruik groenafval en dan met name bermgras.		
	8.3*	Greendeal Grassen en Gewassen Gemeente Haarlemmermeer heeft op de volgende onderdelen actief meegetekend: 1. Zoekt ruimte voor teelt biomassa-gewassen; 2. Verbindende rol bij het onderzoek naar toepassingsmogelijkheden van o.a. bamboe en bermgras; 3. Onderzoekt de mogelijkheden toepassing biocomposiet; 4. pilots BBE.	 	
	8.4*	Tijdelijk gebruik van gronden voor biobased gewassen Stimuleren verbouwen en toepassing biobased gewassen Schiphol Trade Park. Dit is onderdeel van de Greendeal Grassen en Gewassen.	 	
	8.5*	Biobased Economy Expocenter Het BBE Expocenter bestaat uit een expositie van BBE-producten, een werkplek voor studenten die onderzoek doen naar de toepassing van BBE-gewassen en is een ontmoetingsplek voor bedrijven en instellingen die zich bezighouden met de Biobased Economy. De gemeente speelt een actieve rol bij het opzetten van pilots van het BBE Expocenter. Dit is onderdeel van de Green Deal Grassen en Gewassen.	 	

Ecologie en biodiversiteit	9.1	Biologische variatie Plesmanhoek Meer biologische variatie in de Plesmanhoek creëren. Door bijvoorbeeld oude landbouwgewassen ook met hun akkeronkruiden te laten zien. Een project samen met de deelnemende boeren en het recreatieschap.	 	
	9.2	Inwonersparticipatie ecologie en biodiversiteit Ruimte geven aan educatieve projecten in het kader van inwonersparticipatie, al dan niet gezamenlijk met het NMCX. Zoals met boswachters en NMCX de bomenroute opwaarderen en digitaal beleefbaar maken, de orchideeënroute opnieuw opzetten, verleggen en digitaal toegankelijk maken en het fruitpark Pabstlaan in samenwerking met inwoners weer in orde brengen en beheren.	 	
	9.3	Groene AS Badhoevedorp Medewerking aan de aanleg Groene AS onder Badhoevedorp.		
	9.4	Ecologische verbinding Stellinghof Groene strook tussen Expo Haarlemmermeer en de wijk Stellinghof in Vijfhuizen als onderdeel van de ecologische verbinding.		
	9.5	Educatieve projecten ecologie en biodiversiteit Ruimte geven aan educatieve projecten, al dan niet gezamenlijk met NMCX, zoals het tuinenproject Floriande uitbreiden met een schooltuin en scholen adviseren bij de omvorming van hun schoolplein naar een natuureducatieve tuin		
	9.6*	Groen in de Klas In het project Groen in de Klas zijn wanden met planten in klaslokalen geplaatst om de gezondheid en het leervermogen van de kinderen te verbeteren. Er wordt onderzoek gedaan naar de beleving en invloed op de prestaties van de kinderen en naar de effecten op de luchtkwaliteit. Leerlingen van het Wellantcollege monitoren de resultaten. Eind mei 2015 is hun (afstudeer)verslag klaar. Dit project valt onder de Groene Kapstok.		

Kennis & Innovatie				
Onderwerp	Nr.	Activiteit	Domein	Rol
Kennis & Innovatie	10.1	Ellen MacArthur Foundation De Ellen MacArthur Foundation (EMF) uit Engeland is een toonaangevende organisatie met een duidelijk doel voor ogen: het inspireren van een generatie om een nieuwe toekomst te heroverwegen, te herontwerpen en te creëren binnen de contouren van een circulaire economie. Het lidmaatschap van deze organisatie biedt Haarlemmermeer de gelegenheid om op gerichte wijze kennis te vergaren en ontwikkelen. Bovendien creëert EMF een podium om ideeën breed uit te dragen.	 	
	10.2*	Groene Kapstok De integratie van het circulaire denken in scholen vindt plaats onder de noemer de Groene Kapstok, waarin de gemeente diverse activiteiten zal ondernemen. De Groene Kapstok helpt Haarlemmermeerse basisscholen om telkens een beetje duurzamer te worden. Er is aandacht voor schoolgebouw en -plein, lespakket en omgeving. Daarnaast wordt binnen de Groene Kapstok ondersteuning geboden aan schoolbesturen bij het verduurzamen van bestaande schoolgebouwen. Een wezenlijk onderdeel hiervan is het verhogen van de kennis van schoolbesturen en leraren/docenten op het gebied van duurzaamheid.		
	10.3*	Samenwerking Arizona State University Het (vernieuwde) GSSS, Global Sustainability Solutions Services, levert praktische en effectieve oplossingen voor specifieke duurzaamheidsvraagstukken van bedrijven en maatschappelijke organisaties. De koppeling met studenten wordt ondergebracht in een apart onderwijsprogramma.	 	

	10.4*	Gemeenschappelijke ontwikkelstrategie: 'Haarlemmermeer Beyond Sustainability' Delta Development Group, Schiphol Area Development Company (SADC) en de gemeente Haarlemmermeer hebben samen een overeenkomst getekend met het Global Sustainability Solutions Center (GSSC) voor Haarlemmermeer Beyond Sustainability (HBS). Er zijn verschillende (grootschalige) ontwikkelingen in Haarlemmermeer die duurzaamheid hoog in het vaandel hebben staan (zoals PARK21, Beukenhorst-Zuid en Schiphol Trade Park). De uitdaging is om een algemene ontwikkelstrategie te creëren voor de verschillende gebieden in Haarlemmermeer en zo te komen tot een hoog niveau van duurzaamheid. De eerste fase van HBS is inmiddels afgerond. Samen met de partners wordt bekeken of een tweede fase met een verdere uitwerking zinvol is.	 	
	10.5	Proeftuinen Haarlemmermeer Duurzaamheid en innovatie zijn naadloos met elkaar verbonden. Om onze ambities waar te maken zijn innovaties nodig. Zo zijn er technieken om energie uit gras op te wekken, technieken om een artificiële boom te maken die zonne-energie gebruikt en projecten op het gebied van gelijkstroom en algenproductie. De gemeente Haarlemmermeer wil graag ruim baan maken voor deze innovaties zodat zij in de praktijk kunnen worden toegepast.		
	10.6*	Better Airport Regions (BAR) Werken aan een handelingsperspectief voor een duurzame luchthavenregio.		
	10.7	'Praktijkgemeenschap' Duurzame Gebiedsontwikkeling Praktische leeromgeving voor duurzame gebiedsontwikkeling. Clusteroverstijgend en in samenwerking met belanghebbenden. Doel is om knelpunten te analyseren, experimenteren en leren. Daaruit opgedane kennis weer elders toepassen en borgen in de dagelijkse praktijk. Dit kan gebiedsgericht, maar ook door middel van bijvoorbeeld vier proeftuinen op het gebied van recreatie, infrastructuur/mobiliteit, wonen en bedrijventerreinen.	 	

Sommige activiteiten overstijgen de inhoudelijke thema's. Zij richten zich op gehele transitie naar een circulaire samenleving. De activiteiten die wij in 2015 starten of continueren zijn hierna weergegeven.

Thema overstijgend				
Onderwerp	Nr.	Activiteit	Domein	Rol
Samenwerkingsverbanden	11.1*	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied In aanvulling op de reguliere taken voert de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied regionaal enkele projecten uit die te maken hebben met de reductie van CO ² uitstoot, duurzame energieopwekking en/of energiebesparing. In de dienstverleningsovereenkomst die de gemeente voor 2015 sluit met de Omgevingsdienst is weer een artikel opgenomen met maatregelen omtrent duurzaamheid. Zie bijlage 4. De nadruk ligt voor 2015 op het uitvoeren van de afspraken uit het landelijke Energieakkoord. Dat betekent meer prioriteit voor toezicht op de energiebesparingsverplichting uit de Wet Milieubeheer en een soepele invoering van de erkende maatregelenlijsten per sector, inclusief het registreren van energiekenmerken en resultaten in het zaakstelsel en het rapporteren over voortgang en resultaten van de verschillende maatregelen met als doel de opdrachtgever in staat te stellen te communiceren over projecten en resultaten.		
	11.2*	Lokale, regionale en nationale samenwerkingsverbanden De gemeente participeert in diverse gremia waaronder de Versnellingskamer, SHARE, Ontwikkefunctie, Amsterdam Economic Board, G32, Greenport Aalsmeer Biobased Connections, MRA, PRES, VNG en publieke en private samenwerkingsverbanden. Deze worden geëvalueerd en, indien inhoudelijk zinvol, gecontinueerd en ondersteund.		

Beleidskaders/ instrumentarium	12.1*	Innovatieve financieringsconstructies We gaan kritisch kijken naar onze financieringsconstructies. Zo zijn soms innovatieve financieringsconstructies nodig om het mogelijk te maken voor partijen om ontwikkelingen financieel rendabel te realiseren. Bijvoorbeeld door beheerskosten te koppelen aan investeringen, ESCo-constructies of een Total Cost of Ownership (TCO) benadering. Een garantiefonds kan de risico's voor bijvoorbeeld schoolbesturen wegnemen. Ook zal gekeken worden welke behoefte uit de markt op dit moment niet door Meermaker kan worden opgepakt en welke rol wij dan kunnen spelen. Verder worden provinciale, rijk- en Europese subsidiemogelijkheden continu geactualiseerd en worden de mogelijkheden voor het verstrekken van laagrentende leningen onderzocht.	 	
	12.2*	Groenste initiatief van Haarlemmermeer Instrument waarmee inwoners en verenigingen hun eigen ideeën werkelijkheid zien worden, door mee te doen aan een prijsvraag. Dit is een vervolg op het succesvolle 'Groenste idee van Haarlemmermeer' dat in 2011 en 2013 heeft plaatsgevonden.	 	
	12.3*	Doorontwikkeling overig instrumentarium De gemeente wil haar voorbeeldfunctie benutten door uitwerking en implementatie van de Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR) en de Gemeentelijke Prestatie Richtlijn (GPR) en verdere integratie van circulair denken in beleids- en uitvoeringsprocessen, zoals bestemmingsplannen en Milieu Effect Rapportages (MER). Dit is bijvoorbeeld ook hoe de GPR in de praktijk gebruikt kan worden. Dit zal nog meer, zowel intern als extern, met onze partners moeten worden gedeeld.		

Loketten	13.1*	Participatiefonds Meermaker In 2013 heeft de gemeente Haarlemmermeer een actief participatiefonds opgericht om duurzaamheid in Haarlemmermeer te versnellen en verbreden, Meermaker. Meermaker wil de komende periode ook participeren in projecten voor huiseigenaren, inwoners zonder geschikt dakoppervlak (via zonneweides), sportverenigingen, MKB en in innovatieve projecten als algenproductie en gelijkstroom.	 	
	13.2*	Werkomgeving voor duurzame startende ondernemers Enginn Enginn is dé plaats waar (startende) innovatieve ondernemers terecht kunnen voor ondersteuning en begeleiding bij het oprichten en ontwikkelen van hun bedrijf. De creatieve werkomgeving biedt toegang tot coaching, netwerken, kennis en expertise, klanten en investeerders en toepassingsmogelijkheden bij bedrijven en instellingen.	 	
	13.3*	NMCX, Centrum voor Duurzaamheid NMCX, Centrum voor Duurzaamheid is een in 2008 opgerichte stichting met als doelstelling het vergroten van de duurzaamheid van de gehele Haarlemmermeer. NMCX is een onafhankelijk organisatie waar inwoners, onderwijs, bedrijven en instellingen terecht kunnen met vragen over energie, natuur, klimaat, milieu enz., in één woord duurzaamheid. Er worden activiteiten geïnitieerd, geregistreerd of georganiseerd voor al deze groepen. Daar waar mogelijk worden duurzame initiatieven aan elkaar geknoopt en mensen en organisaties met elkaar in verbinding gebracht. Zie bijlage 2 voor een samenvatting van het programma van eisen van NMCX.	 	
Monitoring en Communicatie	14.1*	Evenementen Haarlemmermeer gaat door met het gezamenlijk organiseren van de SHARE Event en SHARE Award, en introduceert daarnaast een jaarlijkse 1852 lezing en Cruquius prijs.	 	

	14.2	Kennisontwikkeling gemeentelijke organisatie Niet alleen inwoners en bedrijven moeten kennis ontwikkelen over de circulaire samenleving, dat geldt ook voor medewerkers in de gemeentelijke organisatie. Bijvoorbeeld over klimaatverandering en klimaatadaptatie, het meten van duurzaamheid (monitoring), opwekking van energie en lifecycle exploitaties. Heel concreet kan het gaan over het maken van 'menukaarten' voor duurzame scholenbouw en duurzaam vastgoed.	 	
	14.3*	Doorontwikkeling monitorsysteem Met de monitor 'Ruimte voor Duurzaamheid' wordt de stand van zaken op het gebied van duurzaamheid in Haarlemmermeer jaarlijks geëvalueerd. Hierdoor kan bijstelling plaatsvinden. De huidige monitor wordt aangepast om ook te kunnen monitoren op de thema's grondstoffen en water en zal daarnaast als communicatief (digitaal) instrument ingezet worden. Hierbij wordt ook gekeken naar de monitoringsbehoefte van projecten als PARK21.	 	
Participatie	14.4*	Borging in de gemeentelijke organisatie Toewerken naar een circulaire samenleving vraagt soms om andere afspraken en/of aanpakken dan tot nu toe gebruikelijk. Het gaat dan om een doorontwikkeling van beleidskaders en instrumentarium. Wij willen de bewustwording van de circulaire samenleving bij alle gemeentelijke medewerkers vergroten en hiermee het circulaire gedachtegoed borgen in ons gemeentelijk handelen, zoals inkoop en aanbesteding, vergunningverlening, grondprijzen, dienstverlening en handhaving. Zo willen wij het circulair gedachtegoed integreren in samenwerkings- overeenkomsten, convenanten en kwaliteitsteams.	 	
	14.5	Burgerbetrokkenheid Er wordt een project opgestart om de betrokkenheid van burgers bij de circulaire samenleving te vergroten. Door kennis te delen willen wij burgers stimuleren een actieve houding aan te nemen om gezamenlijk te komen tot een circulaire samenleving.	 	

Hoofdstuk 7

Monitoring en communicatie

De communicatiestrategie van het programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018 sluit aan op de strategie van communicatie van buiten naar binnen: 'De gemeente Haarlemmermeer is open, toegankelijk en transparant. De gemeente is uitnodigend en werkt actief aan het betrekken van belanghebbenden bij de keuzes die de gemeente maakt. Het bestuur wil samen met hen werken aan beleid- en uitvoeringsprogramma's, gericht op het versterken van de vitaliteit van de Haarlemmermeerse gemeenschap en verdere uitbouw van onze positie buiten de Ringvaart' (bron: Visie op Communicatie, college van B en W, juni 2012).

HLMR Circulair en communicatie: Draag uit wat je doet!
'Als iedereen weet waar we naartoe werken, werken allen waar we heen willen.'

Onze kernboodschap is verwoord in deel 1 van dit programma. Duurzaamheid, circulaire economie, blauwe economie, Cradle to Cradle, Biobased Economy, hernieuwbare energiebronnen, biologisch voedsel en carbon footprint zijn allemaal begrippen die hierbinnen worden gebruikt. Om de communicatiekracht van de boodschap te versterken werken wij met de term "circulaire samenleving".

Uitgangspunt voor communicatie van het programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018 is de visie en de Haarlemmermeerse principes voor een circulaire samenleving. Communicatie draagt daar aan bij:

- Met een eenduidig verhaal en beeld van wat deze principes zijn; en
- Met communicatie bij alle projecten en activiteiten van de gemeente zelf en, waar mogelijk, van haar partners.

Hiermee wordt het verhaal van de transitie een logisch onderdeel van het beleid en de uitvoering in de gemeente.

Om het bovenstaande te realiseren is een aantal communicatietrajecten in de maak dat parallel loopt aan de ontwikkeling van het uitvoeringsbeleid:

- Een marketingstrategie die in 2015 wordt afgerond, waarbij de kernboodschap en de principes worden vertaald naar waarden en het verhaal (corporate story) van de circulaire samenleving.
- Het ontwikkelen van het bovengenoemde verhaal met behulp van actieve participatie door onze partners in duurzaamheid. Dit verhaal is ook te gebruiken door deze partners.

HLMR Circulair communicatie kernboodschap:
Een samenleving waarbij alle facetten van het gebruik van water, energie en grondstoffen aangepakt worden met nieuwe invalshoeken en anders denken. Niet van grondstof naar afval, maar hergebruik van alle middelen. Dit is de transitie voor de komende decennia die wij voor ogen hebben. Dit willen wij doorgeven aan al onze inwoners, bedrijven en instellingen.

Externe communicatie en positionering: relatiemanagement en agendasetting

Het gemeentebestuur wil Haarlemmermeer als circulaire gemeente op de kaart zetten in (bestuurlijk) Nederland en de positie van de gemeente op het gebied van de circulaire samenleving versterken. Onderdeel daarvan is positionering van Haarlemmermeer als circulaire samenleving. Relatiemanagement ondersteunt de gemeentelijke organisatie en het bestuur op het gebied van (boven) regionale (bestuurlijke) samenwerkingsverbanden om de positie van de gemeente te versterken en het bredere doel te bereiken: Haarlemmermeer als dé 'Circulaire Brainport' van Nederland.

De circulaire samenleving is niet voorbehouden aan overheden en professionals, maar is van de

maatschappij als geheel. Daarom communiceren we niet alleen wat we als gemeente doen, maar vooral ook het waarom (storytelling/marketing) van deze transitie in denken en doen.

Zowel Haarlemmermeer als (inter-)nationale overheden en bedrijfsleven hebben waardering voor deze integrale aanpak. Deze biedt helderheid, samenhang en synergie. De gemeente Haarlemmermeer wil vanuit die positie een sterke speler zijn op het onderwerp circulaire samenleving en economie. Circulair werken en denken stopt niet bij de gemeentegrens. Daarom is ook de positie van de gemeente binnen haar omgeving van belang. Met inhoudelijke strategieën en externe positionering zet de gemeente Haarlemmermeer zijn unieke eigenschappen op de agenda van de verschillende tafels op het gebied van de circulaire transitie.

Samenwerkingsverbanden zijn niet alleen belangrijk voor de gemeente om duurzaamheid grootschaliger aan te pakken, maar ook om zich te positioneren in de regio. Door het gemeentelijke beleid aan te laten sluiten met het gemeenschappelijke beleid van de Metropoolregio Amsterdam, kunnen wij ook komen tot een consistente regionale communicatie. Hierbij is een forse inzet op bestuurlijke positionering in de Metropoolregio Amsterdam nodig, om de invloedssfeer van de gemeente Haarlemmermeer te vergroten.

Dit 'relatiemanagement' houdt in dat we aanwezig moeten zijn en moeten zorgen voor agendasetting in de netwerken waar voor ons belangrijke beslissingen worden genomen. In tegenstelling tot de meeste gemeenten in Nederland is Haarlemmermeer een ontwikkelgemeente. Dit biedt kansen om een grote rol binnen de transitie naar een circulaire samenleving te krijgen én te houden.

Interne communicatie: kennisdeling

Interne communicatie over een circulaire Haarlemmermeer is gericht op kennisdeling. Alle medewerkers van de gemeente kunnen duurzaam circulair werken en denken, en moeten dit uiteindelijk ook doen. Veel van het circulaire gedachtegoed is nieuw. Om alle medewerkers hierin te laten delen, worden alle interne communicatiekanalen zo toegankelijk en participatief mogelijk ingericht. Communicatiemiddelen die hierbij ingezet kunnen worden zijn intranet, Yammer, het Kennisplatform, Digiborden Centrale Hal en kantine, vakgroep lunches en het IBuffer.

Monitoring

Meten is weten, daarom wordt gemonitord en geëvalueerd. Dit gebeurt op een bredere manier dan voorheen. Naast outputindicatoren (bijvoorbeeld hoeveelheid CO²-reductie) wordt ook gekeken naar procesindicatoren (hoe verloopt de samenwerking, hoeveel initiatieven zijn er etc.). Het evalueren is daarbij niet alleen een taak van de gemeente, maar een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de transitiepartners. Tussentijdse evaluatie geeft een goed beeld en overzicht voor alle betrokkenen: moet de visie en strategische agenda worden aangepast of bijgesteld? Wat is er nodig om verder te komen in het proces naar circulair handelen?

Met behulp van monitoring worden de situatie en de ontwikkelingen op het gebied de circulaire transitie in Haarlemmermeer in beeld gebracht. De monitor is een belangrijke bron van informatie op basis waarvan bijsturing plaats kan vinden, maar de monitor is ook een communicatiemiddel. Informatie uit de monitor zal op een aansprekende manier verbeeld worden.

Hoofdstuk 8

Financieel kader

Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Organisatiekosten	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000	€ 75.000
Kapitaallasten*	€ 0	€ 100.000	€ 250.000	€ 400.000
Totaal	€ 300.000	€ 400.000	€ 550.000	€ 475.000

Met het vaststellen van de programmabegroting 2015-2018 (RV2014.0040817) zijn de budgettaire kaders voor deze collegeperiode vastgesteld. Hierin zijn voor het programma Duurzaam Haarlemmermeer 2015-2018 de bovenstaande bedragen opgenomen.

*De kapitaallasten vertegenwoordigen de jaarlijkse lasten van het investeringskrediet van € 5 miljoen voor Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018.

Via de P&C cyclus wordt verslag gedaan over de uitnutting van de budgetten. De financiële verantwoording vindt plaats op product 720 'Milieubeleid' dat onder programma 9 'Ruimtelijke Ontwikkeling en Duurzaamheid' valt.

Binnen het uitvoeringsprogramma zullen wij – zoals ook is gedaan bij Ruimte voor Duurzaamheid – de thema's benutten om sturing te geven aan de budgetten. Voor elk thema is een indicatief deelbudget bepaald. Voor uitvoeringskosten is in de meerjarenbegroting € 5 miljoen krediet beschikbaar dat de komende vier jaar gefaseerd ingezet wordt voor genoemde thema's. Voor het programmamanagement en ondersteuning (organisatiekosten) is voor de jaren 2015 tot en met 2017 € 300.000,00 per jaar beschikbaar. In 2018 is hiervoor € 75.000 beschikbaar.

De indicatieve onderverdeling van de budgetten voor uitvoeringskosten naar de thema's staat in onderstaande tabel. Het honoreren van een bijdrage aan een activiteit of project vindt plaats na goedkeuring conform het fundament dat is gelegd in deel 1 en deel 2 van het programma en de gestelde criteria in hoofdstuk 6. Deze systematiek hanteren we zodat we de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen kunnen behalen waarover we rapporteren in de monitor.

Programmalijn	uitvoeringskosten
Water	
Een zo duurzaam mogelijk en klimaatbestendig watersysteem	€ 500.000
Energie	
Haarlemmermeer wordt energieleverend	€ 1.250.000
Grondstoffen	
Het zo lang mogelijk in de kringloop houden van grondstoffen	€ 750.000
Kennis & Innovatie	€ 600.000
Doorontwikkeling beleidskaders/instrumentarium	€ 400.000
Monitoring	€ 200.000
Participatie en Communicatie	€ 850.000
Onvoorzien	€ 450.000
Totaal	€ 5.000.000

Paragraaf duurzame Jaarrekening van assurance rapport Deloitte

Voor de jaarrekening 2012 heeft de gemeente het predicaat duurzame jaarrekening gekregen van de accountant Deloitte. Voor de jaarrekening 2013 is dit gebeurd door E&Y. De opdracht is uitgevoerd door een multidisciplinair assurance team met expertise op het gebied van assurance en duurzaamheid. Deloitte is van mening dat de door ons verkregen informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie. Uit de werkzaamheden is niet gebleken dat de negen duurzaamheidsindicatoren 2011 niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, in overeenstemming met de rapportagecriteria is weergegeven. De negen duurzaamheidsindicatoren 2011 in de paragraaf duurzaamheid in de Jaarstukken 2012 ('de paragraaf duurzaamheid 2012') van de gemeente Haarlemmermeer zijn onderzocht met als doel een beperkte mate van zekerheid te verstrekken dat de negen indicatoren geen afwijkingen van materieel belang bevatten. De Rapportagecriteria: 1. CO² uitstoot totaal, 2. CO² uitstoot Schiphol Regio, 3. Duurzame energieopwekking, 4. Laadpalen, 5. Afval, 6. Energielasten inwoners, 7. Energielasten bedrijven, 8/9 Bedrijvenvestigingen en werkzame personen.

BIJLAGEN

Uitvoering

- Bijlage 1 Samenvatting monitor 2013
- Bijlage 2 Samenvatting programma van eisen NMCX 2015
- Bijlage 3 Agenda Metropoolregio Amsterdam
- Bijlage 4 Dienstverleningsovereenkomst (DVO) Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied 2015, deel Duurzaamheid

Bijlage 1

Samenvatting monitor Ruimte voor Duurzaamheid (2013)

Voornaamste duurzame doelstellingen college behaald.

Indicator Beeld van Haarlemmermeer	2010	Index 2010	2011	Index 2011	2012	Index 2012	2013	Index 2013
1 CO ² -uitstoot totaal Haarlemmermeer Uitstoot van CO ² in kiloton per jaar	1.285	100	1.276	99	1.287	100	1.199	93
2 CO ² -uitstoot, exclusief Schipholregio Uitstoot van CO ² in kiloton per jaar exclusief Schiphol en Schiphol gerelateerde bedrijvigheid	934	100	926	99	906	97	844	90
3 Duurzame energieopwekking Duurzame opgewekte energie in Terajoules	238	100	295	124	430	181	462	194
4 Laadpalen Aantal laadpalen in de Haarlemmermeer	13	100	36	277	58	446	193	1.485
5 Afval Huishoudelijk restafval in kg per inwoner	255	100	253	99	234	92	231	91
6 Energielasten inwoners Gemiddelde prijs levering energie inwoners per vastgoedobject	1.684	100	1.805	107	1.927	114	1.886	112
7 Energielasten bedrijven Gemiddelde prijs energie bedrijven per vastgoedobject	15.281	100	16.253	106	17.036	112	17.223	113
8 Bedrijfsvestigingen Aantal bedrijfsvestigingen in Haarlemmermeer	8.416	100	8.919	106	9.015	107	9.008	107
9 Werkzame personen Aantal werkzame personen in Haarlemmermeer	112.383	100	114.114	102	115.406	103	127.967	114

Jaarlijks meet de gemeente hoe Haarlemmermeer 'scoort' als het gaat om duurzaamheid en vertaalt deze cijfers naar een index van indicatoren. Zo kunnen we de ontwikkelingen in CO²-uitstoot, duurzame energieopwekking, duurzame mobiliteit, et cetera volgen en hierop handelen. De monitor over 2014 verschijnt voor de zomer van 2015. De tabel geeft een samenvatting van de monitor Ruimte voor Duurzaamheid 2013.

CO²-uitstoot

In 2010 was de CO²-uitstoot van Haarlemmermeer 1.285 kton. De monitor Ruimte voor Duurzaamheid 2012 liet voor het eerst sinds 2008 een daling in CO²-uitstoot zien, namelijk 9 kton (= 0,7%) ten opzichte van 2010, terwijl er een stijging was van het aantal bedrijfsvestigingen en woningen. In 2013 is deze forse daling opnieuw voortgezet: in Haarlemmermeer is in 2013 88 kton (= 6,8%) CO²-reductie gerealiseerd. In totaal is sinds 2010 inmiddels 86 kton (= 6,7%) CO²-reductie gerealiseerd. Hiermee voldoen we eind 2013 al aan de doelstellingen op het gebied van CO²-reductie voor 2014.

Voornaamste oorzaken van de CO²-reductie zijn de toename in het gebruik van hernieuwbare energie, afname in energieverbruik (voornamelijk gasverbruik) bij zowel inwoners als bedrijven, de hogere klimaat-efficiëntie van energieproducenten, de financiële en economische crisis en de toename van het gebruik van elektrisch aangedreven auto's.

Er is een reductie zichtbaar van 90 kton als Schiphol en de Schiphol gerelateerde activiteiten buiten beschouwing worden gelaten. Schiphol loopt op schema ten opzicht van zijn doelstellingen voor 2020.

Duurzame energieopwekking

In 2010 was het aandeel duurzame energie opwekking in Haarlemmermeer 238 TJ. In 2011 en 2012 nam dit aandeel toe met 57 TJ (= 24%) respectievelijk 135 TJ (= 46%). In 2013 is het aandeel duurzame energie opwekking opnieuw toegenomen met 32 TJ (= 7%). De voornaamste energiebronnen zijn de vergistingsinstallatie bij Meerlanden, de nieuwe windturbines bij Burgerveen-Oost en zonnepanelen. Percentueel (ten opzichte van het totaalverbruik) wekt Haarlemmermeer nu 3,6% duurzame energie zelf op.

Met 3,6% duurzame energieopwekking voldoen we op dit moment niet aan de doelstelling voor 2014 van 11% duurzame energie opwekking. Dit is het gevolg van het restrictief beleid van de provincie Noord Holland om geen windturbines op land toe te staan.

Energielasten

De gemiddelde energielasten voor inwoners en bedrijven zijn in 2011 met respectievelijk 7% en 6% toegenomen ten opzichte van de 0-meting in 2010. In 2012 zijn deze gestegen met 7% en 5%. De monitor 2013 laat voor het eerst een daling zien bij inwoners van 2%, ondanks dat de energieprijzen zijn gestegen. Dit komt met name door een lager gasverbruik door labelstappen die zijn gemaakt door Ymere, isolatiemaatregelen, vervanging van oude CV ketels naar HR++ ketels en een relatief warme winter in 2013. Bij bedrijven is een kleine stijging zichtbaar van 1%. Ten opzichte van 2010 zijn de energielasten inmiddels met 12% en 13% toegenomen, terwijl het energieverbruik van inwoners lager is geworden. Dit komt door een stijging in de energieprijzen van 10% voor elektriciteit en maar liefst 23% voor gas ten opzichte van 2010. Verwacht wordt dat de energieprijzen verder zullen stijgen doordat er minder gas wordt gewonnen in Groningen.

Gemiddeld geeft een Haarlemmermeers gezin € 1.886 per jaar uit aan energie. Een gemiddeld bedrijf geeft € 17.223 uit. Verdere daling van energieverbruik betekent dat mogelijk de bestedingsruimte van inwoners en bedrijven toeneemt. Ter illustratie: de daling die sinds 2010 is ingezet in energieverbruik betreft omgerekend een besparing van € 2.7 miljoen euro voor inwoners.

CO² reductie bij gemeentelijke projecten

In 2011, 2012 en 2013 is met het programma 8.536 ton CO²-reductie gerealiseerd en 23.431 MWh duurzame energie opgewekt. In 2013 zijn de resultaten op kwantitatieve doelstellingen met name gerealiseerd door:

- Led verlichting openbare ruimte: het vervangen van conventionele verlichting door led verlichting in de openbare ruimte.
- Zonnepanelen op het raadhuis: plaatsing van 90 zonnepanelen op het raadhuis.
- Zonnepanelen op het Sportcomplex Koning Willem-Alexander: plaatsing van 1800 vierkante meter zonnepanelen.
- Windpark Burgerveen: plaatsing van extra windmolens langs de A4.
- Laadpalen: realisatie van 24 extra oplaadpunten voor elektrisch vervoer.

Mobiliteit

Het aantal semiopenbare elektrische laadpalen in Haarlemmermeer is gestegen van 13 in 2010 naar 36 in 2011, 62 in 2012 en maar liefst 193 in 2013. De meeste laadpalen bevinden zich rond de A4 en in de omgeving van Schiphol. Haarlemmermeer heeft relatief gezien (per inwoner) ongeveer zes maal zoveel laadpalen als landelijk gemiddeld. Daarnaast zijn er ruim 223 auto's die op aardgas, biogas of groengas rijden, twee maal zoveel per inwoner als het landelijk gemiddelde. Ook zijn er 1.436 hybride en 538 elektrisch aangedreven auto's (348

meer dan in 2012) in Haarlemmermeer. Dit is ruim zeven maal zoveel als landelijk gemiddeld per inwoner.

Kwalitatieve doelstellingen

In 2013 zijn de resterende resultaten op de kwalitatieve doelstellingen voor 2014 gerealiseerd. Zo is op 22 januari 2013 de eerste van drie wereldwijde kenniscentra voor toegepast onderzoek van de Arizona State University geopend in Haarlemmermeer: het Global Sustainability Solutions Center (GSSC). Het GSSC brengt universiteiten, ondernemingen, maatschappelijke organisaties, gemeenschappen en overheidsorganisaties samen om vraagstukken op het gebied van duurzaamheid aan te pakken en, uiteindelijk, op te lossen. Het programma GSSC is na een interne evaluatie binnen ASU gewijzigd naar het nieuwe programma 'Global Sustainability Solutions Services (GS3). De focus ligt nog steeds op het ontwikkelen van realistische oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken.

Op 22 januari 2013 opende ook Enginn zijn deuren. Duurzame (startende) innovatieve ondernemers kunnen hier toegang krijgen tot een creatieve werkomgeving, coaching, netwerken, kennis en expertise, klanten en investeerders en toepassingsmogelijkheden bij bedrijven en instellingen. Eind 2013 waren zes startende duurzame ondernemingen aan de slag in Enginn.

Ook is in 2013 Meermaker opgericht en zijn voorbereidingen getroffen om in 2014 van start te gaan met diverse projecten. In januari 2014 zijn Meermaker, Ymere en gemeente Haarlemmermeer gestart met een uniek zonnepanelenproject waarbij 3.000 huurwoningen van zonnepanelen worden voorzien. In het voorjaar van 2014 is de aanleg begonnen van een zonnepanelenveld langs de A4 waar iedereen zonder eigen of voor zonnepanelen geschikt dak zonne-energie kan opwekken en gebruiken. Zonnig Haarlemmermeer biedt

particulieren met een eigen huis de mogelijkheid zelf zoveel mogelijk groene stroom op te wekken, zonder investering vooraf.

Sinds 3 maart 2014 heeft Haarlemmermeer ook haar eigen energiebedrijf, Tegenstroom. Het Haarlemmermeerse energiebedrijf is van Haarlemmermeesters. Iedereen kan hier stroom en gas afnemen. Vanzelfsprekend groen en goed geprijsd. De droom is om al die stroom en warmte in Haarlemmermeer op te wekken.

NMCX, Centrum voor Duurzaamheid

NMCX heeft in 2013 ongeveer 12.500 huishoudens en meer dan 8000 kinderen bereikt. Daarnaast worden in 2014 de scholen bezocht door studenten van de Hogeschool van Amsterdam om hen verder te verleiden en te ondersteunen aan de slag te gaan met verduurzaming. Ook start in 2014 het project 'groene kapstok', een pilot met enkele scholen om te onderzoeken hoe planten in scholen bijdragen aan de luchtkwaliteit van klaslokalen en daarmee de gezondheid van kinderen. Daarnaast is het NMCX samen met Winst uit je Woning een project gestart op het gebied van collectieve inkoop van isolatiemaatregelen. In totaal hebben 1.974 deelnemers ingeschreven op bijna 3.000 isolatiemaatregelen.

Duurzaam bouwen

De gemeente heeft sinds mei 2013 beleid op het gebied van duurzaam bouwen. Haar ambities heeft zij vastgelegd in zogeheten GPR-scores. GPR-gebouw is een instrument dat duurzaam bouwen meetbaar en bespreekbaar maakt en goed aansluit bij de gemeentelijke beleidspraktijk en de daarmee samenhangende wettelijke kaders. Het instrument GPR-gebouw omvat meerdere duurzaamheidsaspecten zoals energie, binnenklimaat, materialen, etc. Naast

het communiceren van ambities is het instrument bij uitstek geschikt om ontwerpen op duurzaamheid te optimaliseren, resultaten te toetsen en concurrerende aanbiedingen vergelijkbaar te maken.

Digitale Community

De digitale community is ingericht op de zogenaamde 'Portal Haarlemmermeer'. In maart 2014 hebben wij de diverse successen van initiatiefnemers op de bijeenkomst 'De toekomst is gisteren begonnen' gevierd. Om elkaar te inspireren en waar mogelijk verbindingen te leggen om meerwaarde te benutten en om samen weer verdere stappen te zetten. Mede door deze sterke samenwerking heeft de gemeente Haarlemmermeer op 3 februari 2014 de Duurzaam Bouwen Award 2014 gewonnen!

Zonneweide in Haarlemmermeer

Haarlemmermeer start in de winter van 2015/2016 met haar eerste veld van 2600 panelen langs de A4 in Haarlemmermeer. Het doel is om op te schalen naar 8.000 in de volgende fase. Dit project is één van de door Meermaker meegefinancierde duurzame initiatieven in de gemeente. Een ondernemer bouwt zonneweides voor huishoudens die geen eigen dak hebben, maar wel gegarandeerd hernieuwbare energie willen gebruiken. Meerder initiatiefnemers hebben zich aangemeld voor het bouwen van zonneweides. Deze richten zich in eerste instantie op de inwoners en bedrijven in Haarlemmermeer zonder dak of geschikt dak, woonachting in de zogenoemde postcoderoos. Bij het project langs de A4 krijgen de inwoners een korting op de Energiebelasting.

Bijlage 2

Samenvatting programma van eisen NMCX 2015

Het hoofddoel van het programma van eisen is: Het door invulling van de loketfunctie en (het bijdrage aan) natuur- en milieueducatie bevorderen van een duurzame, klimaatbestendige maatschappij. Het bevorderen van kennis en kunde op het gebied van natuur en duurzaamheid.

De loketfunctie van NMCX, Centrum voor Duurzaamheid

NMCX heeft een loketfunctie waarbij duurzaamheid in de gemeente Haarlemmermeer wordt bevorderd voor de doelgroepen scholen, inwoners, bedrijven en instellingen met de hoofddoelen:

- makelen en schakelen om vraag naar en aanbod van duurzaamheid aan elkaar te verbinden (marketinggerichte benadering);
- bieden van een handelingsperspectief voor duurzaamheid.

Daaraan wordt als volgt inhoud gegeven:

- platform ondersteuning (burgerinitiatieven, laag georganiseerde verenigingen, branche georganiseerde platforms etc.);
- frontoffice-functie, met korte lijnen naar de backoffice-organisaties;
- informatievoorziening en kennis (laten) delen;
- ontwikkeling van serviceconcepten;
- initiatief en procesbegeleiding bij (pilot)projecten en zorgen voor tijdige overdracht van het project naar de daarvoor specifieke organisaties;
- regie bij (pilot) projecten;
- educatie coördineren en organiseren;
- samenwerking organiseren en regisseren;
- evenementen organiseren.

Waarbij de volgende kaders van toepassing zijn:

- neutrale positie (maar samenwerkingsallianties zijn nadrukkelijk gewenst);

- regio gebonden (maar met uitwisseling op landelijke niveau);
- anticiperen op de lokale infrastructuur (o.a. de diverse knooppunten zoals Enginn, Meermaker en Tegenstroom);
- platforms: online en face-to-face;
- delen van innovatie;
- gericht op verbinding van partijen en initiatieven (lokaal / regionaal / landelijk).

Er zijn vele verschillende duurzaamheidsinitiatieven zoals de Versnellingskamer, het Global Sustainability Solutions Center van de Arizona State University (ASU), Meermaker en de 'incubator' Enginn. De functie van NMCX is wezenlijk anders dan die van de andere platforms. De rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen moeten per project of proces worden bepaald.

Leerlingen Kaj Munk bedenken 'Verbeterplannen (Zwerf)Afval'

De ideeën komen voort uit een voor Nederland uniek 'Boostcamp Duurzaamheid' dat NMCX aanbiedt aan scholen voor voortgezet onderwijs. In dit lesprogramma worden leerlingen een week lang uitgedaagd innovatieve oplossingen te bedenken voor duurzaamheidsvraagstukken. Ze krijgen kennis, inzichten en vaardigheden aangeboden om de opdracht goed te kunnen vervullen. Maar ook inspirerende voorbeelden, zoals dat van de negentienjarige Boyan Slat, die twee miljoen dollar ophaalde voor zijn techniek om de plastic soep (grote hoeveelheden plasticafval in de oceanen) op te ruimen.

Daarnaast kan NMCX waarschijnlijk een rol spelen in de uitwerking van het gemeentelijke beleidsterrein Sociaal Domein wat betreft het ondersteunen van burgerinitiatieven.

Natuur- en milieueducatie

De gemeente verstrekt subsidie voor natuur- en milieueducatie (hierna: NME) aan NMCX. NME is een educatief vak. De educatie betreft alle vormen van systematische en planmatige leeractiviteiten met betrekking tot natuur, ecologie, milieu, landschap en duurzaamheid. Achterliggende gedachte is dat bekendheid hiermee en kennis hiervan leiden tot meer betrokkenheid, respect, natuur- en milieuvriendelijk handelen en daarmee tot duurzaamheid, leefbaarheid van de samenleving en duurzaam handelen. De term wordt vaak gebruikt om binnenschoolse educatie aan te duiden, zowel in het primair als voortgezet onderwijs. Het betreft *alle* vormen van voorlichting, educatie, burgerparticipatie en communicatie voor een algemeen publiek, waarbij het gaat om verschillende thema's. Kinderen tot 12 jaar en jongeren vanaf 12 jaar vormen de belangrijkste doelgroep voor NME. In het primair onderwijs ligt het accent vooral op educatie en voorlichting. Jongeren in het voortgezet onderwijs gaan nadrukkelijk meer de dialoog aan en leggen het accent ook op hun eigen gedrag en handelen waardoor de bewustwording toeneemt.

NMCX wil natuur- en milieueducatie 'doorontwikkelen' naar duurzaamheidseducatie. We vinden het van belang dat het begrip NME voor het primair onderwijs gehandhaafd blijft, omdat in onze optiek 'natuur' apart staat van duurzaamheid. Voor het voortgezet onderwijs is de term natuur- en duurzaamheidseducatie een term die de lading goed dekt. NMCX stemt deze ontwikkeling af met de gemeente.

Led voor de Liede

Uniek duurzaam verlichtingsnet in Nederland op bedrijventerrein "De Liede" in gebruik. De Liede wordt hiermee het eerste bedrijventerrein in Nederland waar de openbare verlichting vervangen wordt door duurzame led-verlichting gevoed door gelijkspanning. Deze led lampen verbruiken 71 % minder energie waardoor de CO²-uitstoot met bijna 11.600 kg per jaar omlaag zal gaan.

Bijlage 3

Agenda Metropoolregio Amsterdam (MRA)

De MRA-bestuurders van het Platform Regionale Economie Structuur (PRES) en de Stuurgroep (Impuls) Duurzaamheid, een onderdeel van het Platform Ruimtelijke Ordening, willen op hun beleidsterreinen nauwer samenwerken. Economie en duurzaamheid gaan immers hand in hand. De nauwe samenwerking is bedoeld om acties op het gebied van duurzaamheid (met name energie en grondstoffen) sneller van de grond te krijgen, en meer in een gezamenlijk MRA-verband op te pakken en daarmee regionale schaalvoordelen te benutten. De focus in de samenwerking ligt op acties waar het MRA-schaalniveau ook echt nodig is om resultaat te bereiken. Acties op lokale of subregionale schaal moeten uiteraard gewoon doorgaan. Er is ook een koppeling gelegd met de Amsterdam Economic Board, waar men al actief is op het gebied van duurzaamheid en innovatie en het daarbij betrekken van het bedrijfsleven.

De gezamenlijke acties op MRA-niveau zijn opgenomen in een MRA Uitvoeringsagenda Duurzaamheid, vastgesteld door de Board en via Bestuurlijk Overleg Platform Regionale Economische Structuur (BO PRES) en de Stuurgroep (Impuls) Duurzaamheid door de verschillende MRA-partners die betrokken worden bij de uitvoering van de acties.

De Stuurgroep (Impuls) Duurzaamheid bestaat uit: dhr. B. Gijsberts (provincie Flevoland), dhr. J. Bond (provincie Noord-Holland), dhr. A. Choho (gemeente Amsterdam), dhr. D. Emmer (gemeente Zaanstad), dhr. Mulder (gemeente Almere), mevr. C. Sikkema (gemeente Haarlem), dhr. J. Nederstigt (gemeente Haarlemmermeer), dhr. T. Jonker (AEB). Het secretariaat van de Stuurgroep is belegd bij provincie Flevoland.

Op de MRA Uitvoeringsagenda van Duurzaamheid staan vijf thema's:

1. Gebouwde Omgeving, trekker A. Choho (gemeente Amsterdam) plus mogelijk Haarlem;
2. Smart Grids, trekker D. Emmer (gemeente Zaanstad);
3. Warmtenetten, trekker J. Bond (provincie Noord-Holland);
4. Biobased, trekker J. Nederstigt (gemeente Haarlemmermeer);
5. Duurzame Mobiliteit. Dit thema wordt vooral gecoördineerd door het Platform Bereikbaarheid

Metropoolregio (PBM), vooral via het project MRA elektrisch. Overwogen wordt om Circulaire Economie als richting of koepelthema op te nemen in de Uitvoeringsagenda. Een verdiepingssessie met MRA bestuurders wordt hiervoor georganiseerd. Haarlemmermeer is actief aan de slag bij de thema's 1, 4 en 5.

Ad. 1 Het thema 'Gebouwde Omgeving' kent een aantal activiteiten, projecten waaronder:

- Het coördineren van aanvragen in de MRA, voor het VNG Ondersteuningsprogramma Energie (gericht op particuliere woningen). Deze actie is in het voorjaar van 2014 opgepakt, en wordt getrokken door het Servicepunt Duurzame Energie van de provincie Noord-Holland.
- De pilot verduurzamen maatschappelijk vastgoed met ESCo-financiering. Het Servicepunt Duurzame Energie is in het voorjaar hiermee gestart. Enkele gemeenten in de MRA doen mee, met o.a. gemeentehuizen en scholen.
- Onderzoeken van werking en opschalen participatiefonds zoals Meermaker. O.a. de provincie Noord-Holland, de gemeente Haarlemmermeer en Amsterdam hebben een revolverend participatiefonds voor investeringen in duurzaamheid. Verschillende

gemeenten hebben interesse om ook in dergelijke formules mee te doen, waardoor het bereik vergroot kan worden zonder dat zij allen zo'n formule zelf moeten 'uitvinden'. De actie is gericht op het uitwerken van de mogelijkheden voor samenwerking en doorontwikkeling van fondsen. Deze actie is aangevangen.

- Het formuleren van bouwstenen voor prestatieafspraken en woonvisies. Ondersteuning bieden bij opzetten en uitwerken van afspraken tussen gemeenten en corporaties voor het verduurzamen van het corporatiebezit. Deze actie loopt.
- Energielasten centraal bij bestaande bouw. Deze actie is na de zomer van 2014 op de agenda gezet.

Ad. 4 Het thema Biobased is gericht op het minder afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, zoals aardolie en steenkool. Andere drijfveren zijn het algemene streven naar verduurzaming en de economische kansen die het gebruik van hernieuwbare en biologische grondstoffen biedt aan het bedrijfsleven. Partners zoals die vertegenwoordigd zijn in het onlangs met een slotconferentie afgeronde Programma Biobased van de Amsterdam Economic Board, waaronder grondbezitters en partijen die halffabricaten of eindfabricaten maken en afnemen, zien kansen in een integrale aanpak. In aansluiting met diverse kennisinstellingen en andere partners worden ervaringen van elders gebruikt, en omgekeerd wordt de opgedane kennis gedeeld met geïnteresseerde partijen.

Vanuit Biobased is in 2014 de Green Deal Grasses & Gewassen ontwikkeld en door 18 partijen ondertekend, waaronder Haarlemmermeer. Deze Green Deal stimuleert het ontwikkelen van business cases en marktopbouw van biobased producten met als basismateriaal grassen en gewassen. De verschillende componenten van grassen en gewassen worden zo

hoogwaardig mogelijk toegepast. Ook wordt er gewerkt aan het optimaliseren van ketens van bron tot product.

Om invulling te geven aan de Green Deal Grasses en Gewassen is Haarlemmermeer actief op de volgende punten:

- Het zoeken van ruimte voor de teelt van gewassen als bamboe, vlas, hennep etc.
- Een verbindende rol vervullen bij het onderzoek naar toepassingsmogelijkheden van o.a. bamboe en bermgras;
- Het onderzoeken van toepassingsmogelijkheden van biocomposiet;
- Een actieve rol bij het opzetten van pilots (zoals nu bijvoorbeeld het bermgras traject).

Vanuit de Amsterdam Economic Board worden de mogelijkheden voor een vervolg en een verbreding (naar Circulaire Communities) van het programma Biobased Connections onderzocht. Naar verwachting zal in het eerste kwartaal van 2015 een subsidieaanvraag naar de EU worden gestuurd door de Amsterdam Economic Board.

Ad 5 Haarlemmermeer is betrokken bij de uitvoering van elektrische laadpalen middels het aanbestedingstraject.

Bijlage 4

Dienstverleningsovereenkomst (DVO) Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied 2015, deel Duurzaamheid

Werkzaamheden gefinancierd uit de subsidieaanvraag intensivering energiebesparing Wet milieubeheer:

- Coördineren van de uitvoering en monitoring van de afspraken uit het Energieakkoord.
- Deelnemen aan diverse werkgroepen en klankbordgroepen van Infomil (opleidingen, pilots maatregelenlijsten, expertisecentrum).
- In beeld brengen en registreren van grootverbruikers en middelgrote verbruikers in Haarlemmermeer.
- Opleiden en trainen van inspecteurs in het gebruik van erkende maatregelenlijsten en het registreren van energiekekenmerken op basis van door opdrachtnemer op te stellen plan van aanpak.
- Initiëren en uitvoeren van trajecten met de erkende maatregelenlijsten zoals opgenomen in de ministeriële regeling.
- Begeleiden van twee pilots voor de ontwikkeling van een Energie Prestatie Keur (EPK): zorgsector en supermarkten.
- Bedrijven en instellingen actief informeren over het handhavingssysteem en de erkende maatregelenlijsten, bijvoorbeeld via een nieuwsbrief. Waar mogelijk in samenwerking met de brancheorganisaties. Waar nodig een inhoudelijke bijdrage leveren aan branchegerichte bijeenkomsten over energiebesparing.
- Opstellen en beleggen van een plan van aanpak voor het systematisch nalopen van alle grootverbruikers in Haarlemmermeer inclusief prioritering (geschat energiegebruik van >200.000 kWh en/of > 75.000 m³ gas). Hierbij wordt een analyse van het energieverbruik per sector (o.b.v. gegevens uit een landelijk onderzoek van ECN) betrokken. Medio 2018 moet van nagenoeg alle grootverbruikers zijn vastgesteld of ze voldoen aan de energiebesparingsverplichting uit de Wm of zijn hierover afspraken gemaakt.
- Opstellen van een voorstel voor het systematisch meenemen van energie in reguliere bedrijfscontroles en in de afhandeling van meldingen en

vergunningaanvragen waar aannemelijk is dat het een middelgrote / grootverbruiker betreft, inclusief het registreren van energiekekenmerken in het zaakstelsel.

- Jaarlijks monitoren van de resultaten: aantal bedrijfscontroles waarin getoetst is op energie en aantal bedrijven dat aantoonbaar voldoet aan de Wm, uitgesplitst naar grootverbruikers en middelgrote verbruikers.
- Input leveren voor jaarlijkse update van de erkende maatregelenlijsten.
- Input leveren voor lobby richting Rijk (oplossen van knelpunten in de uitvoering).
- Faciliteren van uitwisseling van best practices tussen opdrachtgevers onderling, en identificeren van kansen voor samenwerking in de regio.
- Opstellen en beleggen van een voorstel voor het registreren van energiekekenmerken en behaalde resultaten in het zaakstelsel, in lijn met landelijke monitoringsinitiatieven.

Werkzaamheden gefinancierd uit de DVO en volgend uit de toezegging van de subsidieaanvraag:

- Afspraken over verminderd toezicht bij duurzaamheidsafspraken met sectoren, ketens of gebieden en zorgen voor registratie in zaakstelsel. Bewaken van de ondergrens m.b.t. energie (5 jaar terugverdientijd).
- Actief de implementatie van de Europese energie efficiëntie richtlijn volgen. Deze richtlijn gaat grootverbruikers verplichten om iedere 4 jaar een energieaudit uit te laten voeren.

Werkzaamheden gefinancierd uit de DVO:

- Controle oplevering nieuwbouw EPC conform bouwbesluit (beoordelen rapporten en steekproefsgewijs controle op de bouwplaats). En controle GPR die conform bijgestelde ambitie van

B&W Haarlemmermeer zijn gebouwd en opgeleverd (beoordelen rapporten en steekproefsgewijs controle op de bouwplaats).

Werkzaamheden gefinancierd uit de DVO en volgend uit de toezegging van de subsidieaanvraag:

- Uitvoeren van projecten met de erkende maatregelenlijsten bij branches zoals deze van kracht worden in de ministeriële regeling: kantoren overheden (waaronder eigen vastgoed) en defensie, gezondheids- en welzijnzorginstellingen, onderwijsinstellingen, metaal/elektro en mkb-metaal, autoschadeherstelbedrijven, rubber- en kunststofindustrie en (commerciële) datacenters (voor zover overgedragen aan de omgevingsdienst).
- Aandacht voor het systematisch meenemen van energie in reguliere controles, bij meldingen en vergunningaanvragen: registreren van energiekekenmerken en resultaten in het zaakstelsel.
- Start systematisch nalopen van alle grootverbruikers in Haarlemmermeer inclusief prioritering (geschat energiegebruik van >200.000 kWh en/of > 75.000 m³ gas). Medio 2018 moet van nagenoeg alle grootverbruikers zijn vastgesteld of ze voldoen aan de energiebesparingsverplichting uit de Wm of zijn hierover afspraken gemaakt.

Werkzaamheden gefinancierd uit de DVO en volgend uit de toezegging van de subsidieaanvraag:

- In iedere afgegeven vergunning wordt een energieparagraaf, inclusief afvalpreventie en vervoermanagement, opgenomen.
- Als gevolg van het systematisch nalopen van de bedrijven waar de energieparagraaf ontbreekt, wordt de vergunning geactualiseerd. In 2020 moeten alle vergunningen zijn aangepast.

Ondertekening 'Projectplan Energiebesparing Bedrijven in het Noordzeekanaalgebied'

Vrijdag 30 januari 2015 vond tijdens de SER

Werkconferentie de feestelijke ondertekening plaats van het 'Projectplan Energiebesparing Bedrijven in het Noordzeekanaalgebied'. Wethouder John Nederstigt ondertekende het projectplan namens gemeente Haarlemmermeer samen met wethouder Choho van Amsterdam en directies van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, mede namens de andere opdrachtgevers waaronder gemeente Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Ouder-Amstel, Uithoorn en Zaanstad. Juist voor bedrijven is het creëren van een gelijk speelveld belangrijk, zowel regionaal als landelijk. Daarom hebben de opdrachtgevers van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied gezamenlijk invulling gegeven aan de regionale projectaanvraag voor de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied om samen via concrete afspraken op te trekken in de communicatie richting bedrijfsleven en de monitoring van resultaten. Hiervoor heeft de omgevingsdienst een eenmalig ondersteuningsbedrag van €171.199 toegekend gekregen vanuit VNG. Voor gemeente Haarlemmermeer wordt er een plan opgesteld voor het systematisch nalopen van alle grootverbruikers met als doel dat medio 2018 nagenoeg van alle grootverbruikers is vastgesteld of ze voldoen aan de energiebesparingsverplichting uit de Wet Milieubeheer of dat hierover afspraken zijn gemaakt.

Uitgave
Gemeente Haarlemmermeer
Postbus 250, 2130 AG Hoofddorp
Tel.: 0900 - 1852
www.hlmrmeer.nl/nl/circulaire-hotspot